

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзински комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 68, февруари 2022 г.

В настоящия шестдесет и осми бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през февруари 2022 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ПРАВО НА ЖИВОТ	4
3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	5
4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	31
5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	38
6. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ.....	47
7. ПРАВО НА СВОБОДНИ ИЗБОРИ.....	52
8. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	53

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

Присъждането на обезщетение на жалбоподателите в гражданското производство не ги лишава от статута им на жертва, тъй като съдилищата не са разширили проверката си до въпроса дали официалната толерантност към случаите на домашно насилие може да е била обусловена от предразсъдъци, свързани с пола на жертвата, нито са разгледали въпроса дали е имало индикации за мълчаливо съгласие или покровителство на съответните служители на правоприлагащите органи по отношение на насилието, мотивирано от пола, извършено от техния колега.

Решение по делото [A and B v. Georgia \(no. 73975/16\)](#)

Вж по-долу раздели „[Право на живот](#)“ и „[Забрана за дискриминация](#)“

Общият принцип *de minimis non curat praetor* стои в основата на логиката на член 35, § 3 (b), който цели да гарантира разглеждането от международен съд само на онези случаи, при които нарушението на дадено право е достигнало минимално ниво на сериозност. Нарушенията, които са чисто технически и незначителни извън формалната рамка, не заслужават европейски надзор. Оценката на това минимално ниво е относителна и зависи от всички обстоятелства по делото. Вземайки предвид изчисленията, направени от правителството, и финансовите последици за жалбоподателката -

пенсионерка на определена възраст, която не получава друга пенсия освен тази, която ѝ се изплаща в качеството ѝ на преживяла съпруга, Съдът отхвърля възражението на правителството, че жалбоподателката не е претърпяла значителна вреда.

Решение по делото [D'Amico v. Italy \(no. 46586/14\)](#)

Вж по-долу раздела „[Право на справедлив съдебен процес](#)“

За подаването на жалба до ЕСПЧ, жалбоподател, поставен под ограничено запрещение, не се нужда е от съгласието на своя попечител дори ако това се изисква съгласно националното право.

Решение по делото [Anatoliy Marinov v. Bulgaria \(no. 26081/17\)](#)

Вж. по-долу раздел „[Право на свободни избори](#)“

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

Бездействието и небрежността на правоприлагащите органи са били една от основните причини, поради които е допусната ескалация на домашното насилие, завършило с убийството на С. от нейния партньор – полицаи. Властите обаче не са направили опит да установят отговорността на полицаята и прокуратурата за това, че не са реагирали правилно на множеството случаи на насилие срещу С., основано на пола, което е довело до нарушение на позитивните им задължения по член 2 от Конвенцията във връзка с член 14 в материален и процедурен аспект.

Решение по делото [A and B v. Georgia \(no. 73975/16\)](#)

Вж по-долу раздел [„Забрана за дискриминация”](#)

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

На жалбоподателя, обвинен в трафик на хора, не били разяснени последиците от неупражняването на правото му да присъства на разпита и да задава въпроси на свидетелите на досъдебна фаза. Отсъствието на мигрантите от страната, чиито свидетелски показания били в основата на осъждането му, по принцип е валидно основание за допускането в съдебната фаза на процеса на техните показания от досъдебното производство. В случая обаче не е имало достатъчно основателни причини за тяхното неучастие в процеса срещу жалбоподателя, тъй като националните власти са имали информация за техните адреси и документи за самоличност, но не са се възползвали от средствата за осигуряване на присъствието на свидетелите по дистанционен път. Отказът на жалбоподателя да не присъства на разпита им в досъдебната фаза не може да се приеме за отказ от право да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите. Дори и да би представлявал такъв отказ, не са били спазени минималните гаранции, съответстващи на значението на отказа от право. Властите е трябвало да се уверят, че жалбоподателят, който от самото начало е дал да се разбере, че изпитва затруднения в разбирането на правните въпроси, е бил наясно с последиците от неупражняването на правата си.

Затова производството срещу него е било несправедливо и е налице нарушение на член 6, §§ 1 и 3 (d).

Решение по делото [Al Aloi v. Slovakia \(no. 32084/19\)](#)

Фактите

В момента жалбоподателят, сирийски гражданин, изтърпява наказание лишаване от свобода в словашки затвор.

На 26 януари 2017 г., полицаите А. и Б. наблюдавали жалбоподателя в Братислава под претекст, че бил замесен в операция за незаконен трафик на мигранти. Бил видян със С. и Д., които после се качили в такси, пътуващо за границата с Австрия. На 28 януари му било повдигнато обвинение за съучастие в незаконно прекарване на мигранти през границата. Полицейските органи го разпитали в качеството му на обвинявам. Протоколът от разпита съдържа посочване на разпоредбата на член 213 от Накателнопроцесуалния кодекс на Словакия. Тази разпоредба предвиждала възможността на обвиняемия да присъства на разпита на свидетели и да им задава въпроси, и такава възможност се давала, ако обвиняемият нямал защитник и имало основание да се смята, че тези свидетели не биха могли да бъдат изслушани в съдебното производство. Той не пожелал да има защитник и не се възползвал от правото си да присъства на разпита на свидетелите. Заявил, че не разбира от правни въпроси, че нямал средно образование и че не можел да чете и пише добре, като поискал преводач. По отношение на повдигнатото обвинение, жалбоподателят заявил пред властите, че

мислел С. и Д. за децата на един познат на баща му и че само им помогнал с транспорт и настаняване. Според друг протокол от папката с делото му било съобщено на 28 януари 2017 г., че С. и Д. щели да бъдат разпитани по-късно на същия ден. По време на разпитите свидетелите признали, че били нелегални мигранти, пътуващи за Западна Европа, и че жалбоподателят им подпомогнал. При настаняването му в ареста му бил назначен служебен защитник, който в следствие жалбоподателят заменил с друг по избор. На 27 февруари жалбоподателят отново бил разпитан със защитника си. В протокола от разпита също имало позоваване на разпоредбата на член 213 от НПК на Словакия. Жалбоподателят решил да не упражни правото си по член 213, като заявил, че желае поканите за участия в такива действия да бъдат адресирани до адвоката му. Делото се гледало пред районния съд, който взел предвид дадените на досъдебна фаза показания на свидетелите С. и Д., Районният съд осъдил жалбоподателя на пет години лишаване от свобода. Защитата му била оценена като недостоверна и съдът не изслушал свидетелите С. и Д. Жалбоподателят обжалвал решението, като се позовал на съществено процесуално нарушение и пропуск на съда да изслуша свидетелите. Не могъл да организира добре защитата си поради трудността си да чете и пише и чуждестранния си статут. Окръжният съд отхвърлил жалбата с мотивите, че от събрания доказателствен материал следвала вината на жалбоподателя и че той успял да организира защитата си. Върховният съд отхвърлил жалбата му. Конституционният съд намерил конституционната му жалба за недопустима.

Решението

31-40. Жалбоподателят твърди, че е налице нарушение член 6, §§ 1 и 3 (c) и (d) от ЕКПЧ, тъй като не му била предоставена правна

помощ в началния етап на производството и присъдата му се основавала главно на показанията на двама свидетели, посочени като С. и Д., които районният съд не разпитал по време на процеса. Той не бил достатъчно информиран за сериозността на обвиненията срещу него и за процесуалните последици. Властите не улеснили упражняването на правото му на защита по отношение на разпита на С. и Д.

Правителството твърди, че нямало изискване за назначаването на защитник от момента на повдигане на обвинение на жалбоподателя. Бил напълно способен да организира защитата си. Когато му бил връчен обвинителният акт, жалбоподателят имал правото да си набави защитник, бил информиран, но решил да не се възползва от това право. Когато бил задържан, процесуалното представителство станало задължително, като му бил назначен адвокат. Показанията на С. и Д., дадени в досъдебното производство, били взети предвид в съответствие с принципа на състезателност и нямало възражения срещу приемането на тези показания като доказателство по време на процеса. Жалбоподателят имал достатъчно възможности да оспори доказателствата срещу него и националните съдилища са разгледали адекватно неговите аргументи.

42-46. Преценката на Съда по делото е съсредоточена върху правата на жалбоподателя по член 6, §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията, които се отнасят до справедливостта на наказателното производство и възможността за разпит на свидетели. Справедливостта на производството трябва да се оценява цялостно, като се вземат предвид правата на защитата, интересите на обществото и на жертвите, както и правата на свидетелите. Установените в съдебната практика на ЕСПЧ принципи включват: (i) проверка дали е имало основателна причина за допускане на показанията на отсъстващ свидетел, като

общото правило е, че свидетелите трябва да дават показания по време на съдебния процес и трябва да се положат усилия за осигуряване на присъствието им; (ii) основателни причини за неявяване на свидетел са смъртта му или страх от отмъщение; (iii) разглеждане на допускането на свидетелски показания като крайна мярка, когато свидетелят не е бил разпитан на нито един предходен етап от производството; (iv) гарантиране, че подсъдимият има ефективна възможност да оспори доказателствата срещу себе си, включително възможността да провери истинността и надеждността на свидетелските показания чрез устен разпит; (v) прилагане на „правилото за единствения или решаващия свидетел“, което гласи, че ако присъдата се основава единствено или главно на показания на свидетели, които обвиняемият не е могъл да разпита, това неоправдано ограничава правото на защита на обвиняемия; (vi) гъвкаво тълкуване на член 6, § 3, като правилото за единствения или решаващия свидетел не се прилага без изключения, а се взема предвид при цялостната проверка на справедливостта на производството; (vii) балансиране на факторите, включително силните процесуални гаранции, когато се решава дали да се приемат чути изявления или доказателства от отсъстващи свидетели особено ако те са единственото или решаващо основание за осъждането. В делото *Schatschaschwili v. Germany* [GC] (no. 9154/10, § 101) са изведени балансиращите фактори, които могат да компенсират направените пропуски от защитата, които произлизат от непроверените в съдебното производство показания на свидетелите, показването на видеозапис на показания на свидетел в досъдебната фаза, който не е бил призован в съдебна фаза, наличието на потвърдителни доказателства, възможността на защитата да зададе косвено въпроси на свидетеля и възможността на защитата да представи собствената си

версия на събитията и да оспори достоверността на свидетеля.

46-54. Протоколите от разпитите на свидетелите С. и Д. от досъдебното производство били допуснати по време на съдебната фаза, въпреки възраженията на жалбоподателя и искането му съдът да допусне повторния разпит. Съдилищата определили, че свидетелите не могли да свидетелстват, защото били експулсирани от Словакия и вече не живеели там. Въпреки това жалбоподателят представил адреси на лицата и преписи от документите им за самоличност по време на обжалването на присъдата. Жалбоподателят също така изтъкнал, че обстоятелствата около експулсирането на свидетелите не били документирани, нито разгледани в хода на процеса. Датата на експулсирането на свидетелите не била изяснена и поради това е напълно възможно те да са се намирали на територията на Словакия по време на съдебното производство. Съдът отбелязва, че съществувала възможност свидетелите да бъдат разпитани дистанционно на основание Конвенцията за взаимно сътрудничество по наказателноправни въпроси на ЕС, която е приложима по отношение на всички засегнати държави в случая. Твърденията на правителството, че посочените адреси от жалбоподателя били фиктивни, не са основани на реално проучване. Те се приравняват на необосновани презумпции, които са несъвместими със задължението да бъде направено всичко необходимо с цел осигуряване присъствието на свидетелите. Предвид това не съществувала причина показанията на свидетелите на С. и Д., дадени на досъдебна фаза, да бъдат приети от националните съдилища, вместо да бъдат извършени разпитите повторно в съдебното производство.

55 -59. По отношение на това дали осъждането на жалбоподателя се основава на разпита на двамата свидетели, районният съд отбелязал, че показанията били ключови

за постановяването на осъдителна присъда. Защитата не успяла да обори тези доказателства. По отношение на това дали имало достатъчно балансиращи фактори, липсата на свидетел на обвинението е много важен фактор при оценка на справедливостта на процеса и може да наклони баланса към установяването на нарушение на член 6, §§ 1 и 3 (вж. *Schatschaschwili*, цитирано по-горе). Член 263(3) на Словашкия НПК предвижда гаранция за обвиняемия, като той следва да бъде уведомен за предстоящи разпити на свидетели и националните съдилища следва да тълкуват това изискване с цел разпитите на свидетелите да се провеждат съгласно принципа на състезателното начало. Националните съдилища обаче смятат този принцип за спазен дори обвиняемият да не е присъствал на разпитите, ако е бил надлежно уведомен и е решил да не присъства. Според правителството в случая принципът на състезателност е спазен. Този аргумент се равнява на отказ от право. Ако е направен отказ от право, Съдът разглежда обстоятелствата, при които е направен. Отказът трябва да е направен в условията на минималните гаранции, които съответстват на неговото значение. Жалбоподателят трябва да е можел разумно да предвиди последиците.

60-68 В настоящия случай жалбоподателят не изразил ясно желанието си да се откаже от правото си да присъства на разпита свидетелите С. и Д. и да ги разпита. Информация за правата му се съдържа в протокола от неговите обяснения. Тази информация само го запознала с възможността, без да му бъде обяснено подробно правото му и последиците от неупражняването му в частност възможността доказателствата от разпитите, събрани в хода на разследването, да бъдат използвани в съдебното производство, ако свидетелите не могат да бъдат призовани. Липсата на действия от страна на властите, целящи да запознаят жалбоподателя с

последниците от неучастието му в разпита на свидетелите по време на разследването, се утежила от два фактора. На първо място, видно от становището на правителството разследващите органи са били наясно, че свидетелите нямало да могат да участват в това си качество в съдебното производство, защото Словакия била транзитна държава за тях и затова властите се подsigурили да ги разпитат в хода на разследването. На второ място, жалбоподателят казал на властите, че имал трудности да разбира правни въпроси. При тези обстоятелства на него не му били разяснени последиците спрямо състезателното начало от неупражняването на правата му да разпита С. и Д. и да присъства на разпита им. Всички действия по неговата защита били насочени към призоваването им на разпит пред съда. Поради това изборът му да не присъства лично на разпита им и да ги разпита на 28 януари 2017 г., не може да се счита за отказ от правото му. Дори и да би представлявал отказ, не са били спазени минималните гаранции, съответстващи на значението на отказа от право. Поради това, производството срещу жалбоподателят е било несправедливо. Съдът установява нарушение на член 6, §§ 1 и 3 (d).

Продължителност от над 6 години на производство за настаняване на деца, лишени от родителски грижи, в приемно семейство, надхвърля темпоралния обхват на разумния срок и представлява нарушение на чл. 6. Въпреки наличието на известна фактическа и правна сложност на предмета на делото, значението, което той има за страните, налага решаването му в по-кратки срокове.

Решение по делото [O and R v. Slovenia \(no 19938/20\)](#)

Фактите

Жалбоподателите са баба и дядо на W и Z. Майката на децата е убита през 2015 г. Бащата е обвинен за убийството и е лишен от свобода. По време на тези събития децата са съответно на 5 и 3 години. След смъртта на майката двете деца останали при баба си и дядо си, докато не били изведени от дома им от социалните служби. Първата жалбоподателка подала молба до център за социални грижи с искане децата да бъдат настанени при нея. През февруари 2016 г. молбата ѝ била отхвърлена с мотив, че жалбоподателката не е най-подходящият кандидат да приеме децата. В края на март двете деца били настанени в непознато приемно семейство, живеещо в друг регион на страната. Жалбоподателите не били уведомени за решението. Първата жалбоподателка обжалвала извеждането на децата от дома ѝ. Върховният съд постановил решение, с което констатирал, че извеждането е незаконно, но отказал да върне децата с мотив, че въпросът следва да бъде разрешен в производството по настаняване на децата в приемно семейство.

През април 2016 г. компетентното министерство отхвърлило молбата на първата жалбоподателка, с която тя поискала децата да бъдат настанени за приемна грижа при нея. Отказът бил обжалван пред компетентния административен съд. По делото децата били представлявани от своя настойник. Искането на жалбоподателката да им бъде назначен особен представител било оставено без уважение. Съдът не счел, че е налице конфликт на интереси между децата и настойника. През октомври 2017 г. по делото постъпило експертно заключение, изготвено от вещото лице Д. Т., според което не е в интерес на децата те да се отглеждат от първата жалбоподателка. Мотив за това са когнитивните и поведенчески проблеми на двете деца. Въпреки това, според експерта в интерес на децата е да поддържат

емоционална връзка и да имат редовни контакти със своите баба и дядо. През януари 2018 г. жалбата била отхвърлена.

На 27 юли 2018 г. жалбоподателката подала конституционна жалба. Въз основа на нея Конституционният съд отменил решението на административния съд и го върнал за ново разглеждане. Били дадени изрични инструкции при новото разглеждане на делото да се назначи особен представител на децата. След възобновяването на производството, на 20 май 2020 г. Административният съд назначил особен представител на децата. След множество отлагания на делото за изготвяне на ново експертно заключение, на 20 октомври 2020 г. жалбоподателката подала жалба за бавност на производството. Председателят на съда я отхвърлил с аргументи за натовареност на съда, фактическа и правна сложност на делото, както и пандемията от Ковид-19.

Според постъпилата по делото нова експертиза, реинтеграцията на децата при техните баба и дядо следвало да се случи на по-късен етап – когато децата навършат 14-15 годишна възраст. Особеният представител на децата поискал изготвянето на допълнителна експертиза. Междувременно, жалбоподателката поискала постановяването на привременни мерки на лични контакти между нея и внуците ѝ, която била отхвърлена от две инстанции. Производството по делото пред Административния съд продължава и към момента на постановяването на решението на Съда.

На 17 октомври 2017 г. двамата жалбоподателите поискали промяна на действащото съдебно решение, касаещо личните им отношения с техните внуци. Поискали от съда режима на лични контакти да се изпълнява в техния дом, а не в специализиран център, както и разширяване на режима. В производството децата били представлявани от социалния център, като

техен *ex lege* настойник. Участвал и приемният родител на децата, като един адвокат представлявал и него, и центъра. В хода на производството двете деца не били изслушани, тъй като според назначения от съда психолог те не могли да формират собствено мнение. Жалбоподателите се позовали на изготвената в производството пред Административния съд експертиза на Д. Т. Същият обаче не бил изслушан в хода на делото. Съдът постановил режим на лични контакти, съгласно който срещите на жалбоподателите с техните внуци се провеждали всяка трета сряда на месеца и под надзора на социалните служби. Решението било обжалвано от жалбоподателите, но потвърдено от горната инстанция.

Жалбоподателите подали конституционна жалба, тъй като според тях двете деца е следвало да участват в производството. Възразили срещу ролята на социалния център като настойник на децата, както и че е следвало на децата да се назначи особен представител. Конституционният съд приел, че мотивите на националните съдилища за това, че интересите на децата са били достатъчно защитени чрез участието на центъра като техен настойник, като това е в унисон с конституционното право на равна закрила на правата на гражданите. Не открил и нарушение на правото на семеен живот в рестрикциите на личните отношения на жалбоподателите с техните внуци.

Решението

Относно оплакването по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

59. Жалбоподателите твърдят, че производствата по молбата на първата жалбоподателка за настаняване на внуците ѝ, които са лишени от родителска грижа, при нея, са продължили извън рамките на разумния срок.

По допустимостта:

60-62. Правителството възразява, че само първата жалбоподателка притежава процесуална легитимация по отношение на оплакването за нарушение на чл. 6. Мотивира се с факта, че само тя е била страна по производството за настаняване на децата. Жалбоподателите отбелязват, че съгласно законодателството само един роднина може да участва в подобно производство. Въпреки това, в конкретния случай, производството касае и двамата.

63-68. Съдът отбелязва, че в обхвата на гражданскоправния аспект на чл. 6 попадат спорове за наличието или упражняването на субективни права. Производството следва да е от решаващо значение за спорното право. Съдът напомня своята практика, според която гражданите могат да подадат жалба, само ако са участвали в производството, в което са нарушени техни права. Затова в тази част от оплакването вторият жалбоподател не разполага с процесуална легитимация. По отношение на оплакванията на първата жалбоподателка за разглеждането на делото извън рамките на разумния срок, Съдът приема, че същите са допустими.

По основателността:

69-74. Жалбоподателката смята, че делото ѝ е следвало да бъде разгледано от националните съдилища като в по-кратки срокове, тъй като е спешно производство. Твърди, че отминалото време е от съществено значение за връзката с внуците ѝ, като то е довело до отчуждаването им от нея. Правителството заявява, че случаят на жалбоподателката се характеризира с правна и фактическа сложност. До забавянето на производството са довели и затруднения при намирането на подходящи експерти и изготвянето на експертно заключение. Друга изтъкната причина е пандемията от Ковид, като в този период са разглеждани единствено дела, квалифицирани като спешни. Според правителството, делото на жалбоподателката не попада в тази категория. Твърди се също, че

процесуалните действия на жалбоподателката са довели до забавяне на производството.

75-77. Съдът припомня критериите, които следва да бъдат взети предвид при преценката дали производството е проведено в разумен срок. Това са сложността на делото, процесуалното поведение на страните и решаващия орган и значимостта на производството за жалбоподателя. Настоящият случай касае производство за настаняване на деца при близки и роднини, което продължава вече 6 години.

78-80. Относно процесуалното поведение на жалбоподателката, Съдът не приема възражението на правителството, че то е довело до забавяне на производството. Действително жалбоподателката е депозирала няколко молби за промяна на назначените експерти, но правителството не е доказало, че тези именно действия са довели до сериозно забавяне. Съдът отбелязва, че най-сериозните забавяния на производството са породени от изготвянето на експертните заключения, възобновяването на производството след решението на Конституционния съд, както и от мерките, свързани с пандемията от Ковид-19. Относно първите две причини, напомня, че задължение на държавата е да организира съдебната си система, така че правосъдието да се осъществява в разумни срокове. Националният съд е имал задължението да назначи особен представител на децата още при първото разглеждане на делото, като неизпълнението на това задължение е довело до възобновяването на делото. Съдът отбелязва, че назначените експерти са действали в рамките на съдебно производство, ръководено от съдията, който е отговорен за подготовката на делото и за бързото му провеждане. Признава, че мерките, свързани с пандемията, биха могли да доведат до забавяне на производството, но не приема, че това е било решаващо в

настоящия случай. Според Съда, националните съдилища е следвало да положат особено старание за бързото разрешаване на спора поради неговото значение за жалбоподателката и въздействието на отминаващото време за връзката ѝ с нейните внуци.

81. Предвид характера на забавянията, както и мотивите, с които са отхвърлени молбите на жалбоподателката за преодоляване на бавността, Съдът не приема възраженията на правителството за ненавременното използване на тези способности.

82-83. С оглед важността за жалбоподателката, с която се характеризира предмета на делото, Съдът приема, че производството не е проведено в разумен срок, въпреки наличието на известна сложност на делото. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на първата жалбоподателка.

Относно оплакването по чл. 8 от Конвенцията.

84. Жалбоподателите твърдят, че националните съдилища не са изслушали един от експертите, както и не са осигурили възможност двете деца да изложат мнението си и да бъдат защитени интересите им, като бъдат представлявани от особен представител.

85-88. Съдът не приема възраженията на правителството, касаещи допустимостта на жалбата и приема същата за допустима.

89-93. Според жалбоподателите в рамките на производството за определяне на режим на лични отношения с техните внуци, последните е следвало да бъдат представлявани от особен представител. Вместо това те били представлявани от социалния център, който по-рано е извел децата от дома на жалбоподателите. Оплакват се също, че макар експертното заключение, изготвено от Д. Т. да е прието като доказателство, самият експерт не е

изслушан от съда. Правителството заявява, че не е бил налице конфликт на интереси между децата и социалния център, който действа като техен настойник по силата на закона.

94-97. Съдът посочва, че връзката между баба и дядо и техните внуци попада в обхвата на понятието „семеен живот“. Националните власти имат задълженията да позволят нормалното поддържане и развитие на тази връзка. За да бъдат въведени рестрикции на подобна връзка, следва да е налице необходимост от това. Съдът припомня, че при тази преценка на първо място следва да се постави интересът на децата. Отбелязва, че макар чл. 8 да не предвижда изрични процесуални правила, в производства следва да се охраняват, защитените от разпоредбата права и интереси. Съдът припомня, че съгласно международните стандарти, децата, способни да формират мнение, имат право да го изложат в производство, касаещо техни права.

98-101. Съдът, вземайки предвид становище на психолога, според което двете деца не е следвало да бъдат изслушвани от съда, приема, че решението на националните съдилища в тази му част за правилно. Относно оплакването, че не е назначен особен представител на децата, съдът напомня, че те на са страни в настоящото производство. Счита, че не са изложени аргументи за накърняването на положението на жалбоподателите от липсата на назначен особен представител на децата.

102-105. По отношение на отказа да бъде изслушан експертът Д. Т. пред националните съдилища, Съдът посочва, че правомощие на националните съдилища е да преценяват относимостта на доказателствата към предмета на делото. Поради тази причина не приема отказа им да изслушат Д. Т. за нарушение на Конвенцията. Констатира, че не е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Макар законодателят да не е възпрепятстван да приема нови ретроспективни разпоредби за регулиране на права, произтичащи от действащи закони, принципът на правовата държава и идеята за справедлив съдебен процес, залегнали в чл. 6, изключват всякаква намеса от страна на законодателя - освен по съображения от важен обществен интерес - в правораздаването, целяща да повлияят на съдебното решаване на даден спор. Финансовите съображения не могат сами по себе си да оправдаят намесата на законодателя. Хармонизирането на пенсионната система, макар и в обществен интерес, не е достатъчно наложителна, за да преодолее опасностите от използването на ретроспективно законодателство, като законодателят е можел да промени законодателството без да използва ретроспективно прилагане на закона.

Решение по делото [D'Amico v. Italy \(no. 46586/14\)](#)

Фактите

Жалбоподателката получила наследствена пенсия от мъжа си, която се формирала като процент от общата пенсия на съпруга ѝ, представляваща фиксиран елемент и надбавки, които се изплащали в пълен размер. През 2005 г. тя завела иск срещу пенсионните власти с оплакване, че следвало да получи надбавките от пенсията на мъжа си в пълен размер, а не изчислени като процент. На първа инстанция искът ѝ бил уважен. Пенсионните власти обжалвали това решение. Докато производство било висящо, влязла в сила законодателна

промяна, която дала автентично тълкуване на приложимия закон, като предвидила надбавките при наследствената пенсия да се изплащат като процент. В резултат решението на първа инстанция било отменено, а искът на жалбоподателката - отхвърлен.

Решението

Оплакването за нарушение на чл. 6 от Конвенцията

Жалбоподателката се оплаква, че законодателната промяна, в отклонение на съдебната практика, докато производството ѝ е висящо, е нарушило правото ѝ на справедлив съдебен процес съгласно чл. 6 от Конвенцията.

По допустимостта

24-29. Правителството твърди, че жалбата е явно необоснована, като законодателната промяна подсилва едно от възможните значения на тълкуваната разпоредба и е била необходима с оглед реформата на пенсионната система. Посочва още, че жалбоподателката не е претърпяла значителни вреди, тъй като е получила 41,523 евро вместо 50,762 евро, които би получила, ако надбавките били изчислени в пълен размер.

Съдът припомня, че общият принцип *de minimis non curat praetor* стои в основата на логиката на член 35, § 3 (b), който цели да гарантира разглеждането от международен съд само на онези случаи, при които нарушението на дадено право е достигнало минимално ниво на сериозност. Нарушенията, които са чисто технически и незначителни извън формалната рамка, не заслужават европейски надзор. Оценката на това минимално ниво е относителна и зависи от всички обстоятелства по делото. Вземайки предвид изчисленията, направени от правителството, и финансовите последици за жалбоподателката - пенсионерка на определена възраст, която не

получава друга пенсия освен тази, която ѝ се изплаща в качеството ѝ на преживяла съпруга, Съдът отхвърля възражението на правителството.

По основателността

Жалбоподателката твърди, че с приемането на законодателната промяна, държавата се е намесила в полза на една от страните във висящо производство. Правителството оспорва, като повтаря, че е имало две различни тълкувания на нормата. Правителството твърди, че намесата на законодателната власт е оправдана и гарантира зачитането на първоначалната воля на законодателната власт. Също така цели хармонизиране на пенсионната система и премахване на разликата в третирането между частния и публичния сектор.

33-41. Съдът многократно е постановявал, че въпреки че законодателят не е възпрепятстван да въведе нови ретроспективни разпоредби за регулиране на правата, принципът на върховенството на правото и понятието за справедлив съдебен процес, залегнали в чл. 6, изключват всякаква намеса в правораздаването от страна на законодателната власт – освен поради наложителни съображения от обществен интерес (вж., наред с много други източници, *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France* [GC], nos. 24846/94 and 9 others, § 57). В настоящия случай Съдът трябва да разгледа действието на приложения закон и момента на влизането му в сила. Законът изрично изключва от обхвата си наследствените пенсии, които вече са били определени в окончателни съдебни решения. Влизането в сила на закона, докато производството е висящо, решава споровете по същество. По този начин законът окончателно променя резултата от висящия съдебен процес, по който държавата е страна, като потвърждава позицията на държавата в ущърб на жалбоподателя. Съдът повтаря, че само

наложителни причини от обществен интерес биха могли да оправдаят такава намеса. Зачитането на върховенството на правото и идеята за справедлив съдебен процес изискват всички причини, наведени за обосноваване на такива мерки, да бъдат третираны с възможно най-голямо внимание (вж *Maggio and Others v. Italy, nos. 46286/09 and 4 others*, § 45). Правителството многократно твърди, че е била налице малка част от съдебната практика, която е била неблагоприятна за лица в същото положение като жалбоподателя. Съдът отбелязва, че към момента на влизане в сила на оспорваното законодателство Сметната палата в най-висшия си състав е потвърдила подхода в полза на жалбоподателя в първоинстанционното решение. Съдът не може да разбере защо противоречивите съдебни решения, особено след решението на Сметната палата, биха изисквали законодателна намеса, докато производството е висящо. Що се отнася до аргумента на правителството, че законът е бил необходим за справяне с тежкия финансов дисбаланс на пенсионната система, Съдът по-рано е постановявал, че финансовите съображения не могат сами по себе си да оправдаят намесата на законодателя (вж. *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France*, цитирано по-горе, § 59). Що се отнася до аргумента на правителството, че законът е бил необходим за постигане на хармонизирана пенсионна система, Съдът приема, че макар това да е причина от обществен интерес, не е убеден, че е била достатъчно наложителна, за да преодолее опасностите, възникващи от използването на ретроспективно законодателство, което повлиява съдебното решение при висящо производство. В настоящия случай не е имало и съществени пропуски в закона. Дори да се приеме, че законодателната промяна цели да въведе отново първоначалната воля на законодателя, Съдът счита, че хармонизирането на пенсионната система, макар и в обществен интерес, не е

достатъчно наложителна, за да преодолее опасностите от използването на ретроспективно законодателство, като законодателят е можел да промени законодателството без да използва ретроспективно прилагане на закона. Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Съдът установява явно нарушение на основните процедурни правила за назначаване на съдии в Гражданската колегия на Върховния съд поради липсата на независимост на конституирания при реформата на полската съдебна система Висш съдебен съвет от законодателната и изпълнителната власт и назначаването на съдиите от президента, въпреки спряното изпълнение на акта, с който ги е предложил съветът, до произнасянето на съда по неговата законосъобразност, както и осъществената законодателна намеса, обезсмислила съдебния контрол. Пороците на процедурата по назначаването, срещу които жалбоподателят не е имал средство за защита, са били толкова тежки, че състоящият се от така назначени съдии състав, разгледал касационната му жалба, не е представлявал „независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“ по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Решение по делото [Advance Pharma sp. z o.o v. Poland \(no. 1469/20\)](#)

Фактите

Дружеството жалбоподател било дистрибутор за Полша на хранителна

добавка. През 2010 г. главният фармацевтичен инспектор разпоредил оттеглянето ѝ от пазара, но решението му било отменено от административните съдилища и жалбоподателят предявил иск за понесените вреди. Първоинстанционният съд отхвърлил иска. Решението му било потвърдено от въззивния съд. На 25 март 2019 г. подадената от дружеството касационна жалба била оставена без уважение от тричленен състав на Гражданската колегия (ГК) на Върховния съд (ВС), състоящ се изцяло от съдии, назначени наскоро в процедура с участието на Висшия съдебен съвет (ВСС), новоконституиран съгласно Закона от 8 декември 2017 г. за изменение на закона за ВСС и някои други закони, в сила от 17 януари 2018 г. („ЗИ от 2017 г.“). Този закон е част от мащабна реформа на полската съдебна система (вж. по-долу).

Решението

226-228. Съдът отбелязва предварително, че настоящото дело е образувано по една от 94-те жалби срещу Полша, подадени в периода 2018 – 2022 г., които се отнасят до различни аспекти на предприетата през 2017 г. реорганизация на полската съдебна система. Към момента на настоящото му решение той вече се е произнесъл по четири от тях (*Xero Flor w Polsce sp. z o.o. v. Poland*, no. 4907/18; *Broda and Bojara v. Poland*, nos. 26691/18, 27367/18; *Reczkowicz v. Poland*, no. 43447/19, и *Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland*, nos. 49868/19, 57511/19). Съдът посочва, че задачата му в случая е да прецени не легитимността на реорганизацията като цяло, а обстоятелствата, относими към процеса на назначаване на съдии в ГК на ВС с участието на конституирания съгласно ЗИ от 2017 г. ВСС, но ще разгледа и отражението, което направената оценка на процедурата за назначаване, стояща в основата на оплакванията по настоящото дело, може да има при решаването на други подобни висящи или бъдещи дела срещу

Полша (вж. §§ 364-366 по-долу). Съдът отбелязва също така, че наред с представените по делото становища и доказателства, ще вземе под внимание публичните документи от последвалите реорганизацията многобройни производства пред полските съдилища и Съда на Европейския съюз (СЕС) и от други действия пред европейските институции, в т.ч. процедурата по чл. 7 (1) от Договора за ЕС (ДЕС) пред Европейската комисия, както и резолюции на Европейския парламент и на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа и доклади на различни структури на Съвета на Европа (СЕ), ООН, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа и Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС).

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията що се отнася до правото на „съд, създаден в съответствие със закона“

229. Дружеството жалбоподател се оплаква, първо, че съставът на ГК на ВС, който е разгледал касационната му жалба, не е представлявал „съд, създаден в съответствие със закона“, по смисъла на чл. 6, § 1.

230-239. По допустимостта на оплакването правителството повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Дружеството не е подало конституционна жалба, която била ефективно средство за защита, позволяващо оспорване на относимите национални разпоредби и, ако бъдат обявени за противоконституционни, възобновяване на производството и търсене на обезщетение за вреди. Жалбоподателят не се съгласява, като посочва че Конституционният съд (КС) вече е разгледал законодателните изменения, включително процедурата за назначаване на върховни съдии с участието на новосъздадения ВСС, и ги е приел за конституционосъобразни. Съдът отбелязва, че един от основните въпроси по делото е свързан с твърдението на жалбоподателя за

очевидни нарушения на вътрешното право, засегнали фундаментално процедурата за назначаване на съдии в ГК на ВС поради участието в нея на новия ВСС, и че както КС, така и ВС са се произнесли неколкократно по въпроса, като са изразили противоречащи си становища относно законността на назначаването на съдиите, препоръчани от ВСС, и независимостта на този орган и на назначените съдии. С оглед на това Съдът намира, че ефективността на конституционната жалба против разпоредбите, представляващи правното основание за спорните назначения, трябва да бъде преценена заедно със съществуването на жалбата.

240-251. По съществуването на оплакването дружеството жалбоподател твърди, че новият ВСС е орган, който не предоставя каквито и да било гаранции за независимост и безпристрастност, а процедурата за назначаване на съдии не е нито прозрачна, нито независима и не подлежи на съдебен контрол. Реорганизацията на полската съдебна система и по-специално спорните разпоредби предизвикали протеста на националните правни организации и академичната общност, които ги окарали като противоречащи на върховенството на правото и на правото на справедлив процес пред независим съд, както и отрицателните оценки на редица международни институции, няколко от които посочили, че реформата на ВСС го е поставила под контрола на изпълнителната власт. Венецианската комисия например препоръчала през 2020 г. „възстановяване на правомощията на съдебната общност относно назначаването, повишаването и освобождаването на съдиите“. Жалбоподателят отбелязва, че съгласно теста, формулиран в решението по делото *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* ([GC], по. 26374/18), („тестът *Ástráðsson*“) Съдът трябва да прецени дали е било спазено вътрешното право. Твърди, че то е било явно и фундаментално нарушено в процеса на

назначаване на нови съдии в ГК на ВС. Серията нарушения започнала със структурните промени в състава на ВСС. ЗИ от 2017 г. поверил на долната камара на полския парламент (Сейма) избора на 15-те члена на съвета – съдии, които дотогава били избирани от съдиите. Така законодателната и изпълнителната власт си осигурили почти монопол да определят членовете на ВСС (23-ма от всичко 25-те), явно пренебрегвайки решението на КС от 18 юли 2007 г., което потвърдило тълкуването на Конституцията в смисъл, че съдиите, в състава на ВСС следва да бъдат избирани от съдиите. Решението на КС от 20 юни 2017 г., на което се позовава правителството, създадо противоречие в практиката на този съд по системни въпроси от основно значение и в постановяването му участвали конституционни съдии, избрани в нарушение на Конституцията и чл. 6, § 1 от Конвенцията, както Съдът приел по цитираното *Xero Flor w Polsce sp. z o.o.* (§ 291). Що се отнася до първата стъпка от теста *Ástráðsson* жалбоподателят счита, че недостатъците при назначаването на върховните съдии се дължат на противоконституционни законодателни изменения на състава на ВСС и на симулацията на подбор на кандидатите и са толкова тежки, че оправдават извод за нищожност. Освен това първоначално съществуващата възможност за обжалване на направеното от ВСС предложение била премахната със законодателните промени от 2018 г. и 2019 г., в нарушение на конституционното задължение за осигуряване на съдебен контрол, а процедурата била открита с акт на президента, без изискваното приподписване от министър-председателя. Тези недостатъци били установени категорично от националните съдилища – най-наскоро, през 2021 г., от Върховния административен съд (ВАС), който потвърдил, че възможността за ефективно обжалване на направеното от ВСС предложение била отнета. През 2019 г. и 2020 г. ВС приел, че

ВСС в тогавашния си състав не предоставя достатъчно гаранции за независимост от законодателната и изпълнителната власт в процедурата за назначаване на съдии, като се основал на решението на СЕС от 19 ноември 2019 г., което, както и решението на СЕС от 2 март 2021 г., жалбоподателят счита за относимо към неговия случай (вж. по-долу). Тези решения на СЕС дали възможност на ВАС да заключи, че ВСС не е независим от изпълнителната власт, а ВС приел, че даден съдебен състав трябва да се счита за незаконен, ако включва съдия, назначен по предложение на ВСС в състава му след ЗИ от 2017 г. По отношение на втората стъпка от теста *Ástráðsson* жалбоподателят поддържа, че нарушенията на вътрешното право се отнасят до основни процедурни правила за назначаването на съдии. Назначаването от изпълнителната и законодателната власт на 23 от 25-те съдии в ВСС представлявало нарушение на конституционните принципи на разделение и баланс на властите. Изборът на новия ВСС бил бойкотиран от голямото мнозинство съдии. Само 18 от общо около 10 000-те полски съдии кандидатствали за 15-те позиции. ВСС не се намесил в случаите на политически мотивирани дисциплинарни производства срещу съдии и следователно вече не изпълнявал конституционната си роля на пазител на независимостта на съда. Освен това конкурсната процедура за назначаване на съдии във ВС била хаотична и рудиментарна. ВСС не разгледал истински кандидатурите и препоръчал само кандидатите, подкрепяни от властите и свързани с тях. Жалбоподателят твърди, че и КС е играл роля в опита на властите да установят контрол върху ВС. Що се отнася до третия елемент на теста, дружеството жалбоподател поддържа, че не е разполагало със средство да оспори състава на ГК на ВС, разгледал делото му, или да се оплаче от пороци в процедурата за назначаване на върховни съдии. В заключение жалбоподателят счита, че в случая нарушенията са накарнали самата същност

на правото на „съд, създаден в съответствие със закона“, и системните недостатъци на процеса за назначаване на съдии са толкова сериозни, че представляват нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

252-267. Правителството поддържа, че делото на жалбоподателя е било гледано от съд, отговарящ на това изискване на чл. 6, § 1. Съгласно цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson* (§§ 216 и 247) твърдените нарушения на вътрешното право трябвало да бъдат „явни“, т.е. от фундаментален характер, и да представляват съществена част от процедурата за назначаване на съдии, а в случая такива нарушения нямало. Във връзка с втория елемент на теста ключовият въпрос бил дали е налице реален риск другите държавни органи, и по-специално изпълнителната власт, да упражняват неправомерна дискреция, подкопаваща честността на процеса на назначаване. В случая обаче способността на съдебната власт да изпълнява функциите си без неправомерна намеса не била накарнена и върховенството на правото и разделението на властите били спазени. Поради това не било необходимо да се извършва и проверката дали нарушенията са били подложени на ефективен контрол, представляваща третата стъпка от теста. Правителството подчертава, че всички съдии се назначават безсрочно от президента на Полша, задължително след предложение от ВСС, от което обаче той не е обвързан. Сам по себе си фактът, че президентът е изпълнителен орган, не пораждал отношения на субординация между него и съдиите или съмнения в тяхната безпристрастност, ако след като веднъж са назначени, те са свободни от влияние или натиск при изпълнението на функциите си, както се приемало и в решението на СЕС от 19 ноември 2019 г., и в практиката на Съда (цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson*, § 207). В случая жалбоподателят не доказал тримата върховни съдии, гледали делото му, да са

били подложени на влияние или това да е било от значение за изхода на делото. Правителството твърди, че Конвенцията не налага определен начин на назначаване на съдии в най-високостоящите съдилища на договарящите държави, нито ги задължава да се съобразяват с определени теоретични конституционни концепции що се отнася до границите на позволено взаимодействие между властите, каквото било неизбежно и дори необходимо, стига те да не посягат взаимно на функциите и компетенциите си. На държавите следвало да бъде оставена известна свобода на преценка по тези въпроси. Измененията в начина на избиране на ВСС били пропорционални, тъй като имали за цел съобразяване с относимите конституционни разпоредби, както КС ги тълкувал в решението си от 20 юни 2017 г., в което приел за противоконституционни както индивидуалния характер на мандатите на членовете – съдии, така и начина на избирането им. Измененията попадали в рамките на свободата на преценка на законодателя. Конституцията не посочвала кой и как трябва да избира съдиите, членове на ВСС, а разпореждала, че това се урежда със закон. Предвиденото високо квалифицирано мнозинство за избирането им от Сейма (докато депутатите в състава на ВСС се избирали с обикновено мнозинство) им осигурявало силна демократична легитимност. Правителството подчертава, че Съдът има ограничена власт да тълкува вътрешното право и следва да се придържа към принципа за субсидиарност. Новата система засилила прозрачността на избора на ВСС и направила възможен публичен дебат относно кандидатите, както и осигурила по-голяма представителност, като позволила кандидати да бъдат предлагани от групи граждани или от съдии. В решението си от 19 ноември 2019 г. СЕС не поставил под съмнение легитимността на ВСС, а просто посочил, че националният съд може да прецени в даден индивидуален случай дали компетентният съгласно вътрешното право орган представлява независим и

безпристрастен съд по смисъла на чл. 47 от Хартата на основните права („Хартата“), т.е. потвърдил, че зачита запазените за държавите членки сфери. Отбелязал, че намесата на политически фактори при назначаването на съдии може да породи съмнения и да наложи преценка на независимостта на съда, но посочил, че само съвкупност от фактори е в състояние да доведе до заключение за липса на независимост и безпристрастност. Правителството обръща внимание и че СЕС, в решението си от 24 юни 2019 г. (по С-619/18) относно независимостта на ВС, е наблегнал върху принципа за несменяемост на съдиите. В противоречие с този принцип било решението му от 19 ноември 2019 г. да се тълкува в смисъл, че е допустимо съдии и компетентният съд да бъдат лишени от правото им да решават дела. Евентуални съмнения, породени от тълкувателното решение (ТР) на ВС от 2020 г., на което се позовава жалбоподателят, в т.ч. относно ГК на ВС, били отстранени от КС по-късно през същата година и освен това то не следвало да се прилага в случая, тъй като било постановено след решението по делото на дружеството. Що се отнася до решението на ВАС от 2021 г., в мотивите му било посочено, че неговите последици не касаят системната валидност и ефективност на назначенията на върховни съдии, извършени от президента въз основа на направени от ВСС препоръки. Тези актове не подлежали на съдебен контрол и били неотменими, което позволявало прилагане на принципа за несменяемост на съдиите, посочен и от самия Съд в цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson* (§ 239). Правителството счита, че решението на СЕС от 19 ноември 2019 г., произнесено по твърдение за липса на независимост и безпристрастност на Дисциплинарната колегия на ВС, е неотнормимо към настоящия случай. И накрая, решението, с което президентът обявил вакантните места във ВС, не се нуждаело от приподписване от страна на министър-председателя.

268-293. По делото са допуснати да участват със становища трети лица. Позицията на едно от тях – сдружението „Юристи за Полша“ – съвпада с тази на правителството, като то изтъква и че представителите на законодателната и изпълнителната власт в ВСС нямат право на глас. В сходните си становища останалите трети лица – полският комисар по правата на човека, съдийското сдружение „Юстиция“ и Хелзинкската фондация за правата на човека – застъпват позицията, че назначенията във ВС след 2018 г. са извършени при умишлени и флагрантни нарушения на вътрешното право, отнасящи се до правила с основно значение, както и на европейските стандарти. Те се позовават на посочените и от жалбоподателя недостатъци на новата законодателна уредба и на процедурата по формирането на ВСС, като изтъкват например и отказа на властите да разкрият списъка на лицата, подкрепили кандидатите, въпреки решението на ВАС, че са длъжни да го сторят, и обстоятелството, че мнозинството от новоизбраните за членове на съвета съдии са работили в Министерството на правосъдието (МП) или наскоро са били назначени от министъра за административни ръководители на съдилища. След повърхностната конкурсна процедура за върховни съдии, ВСС препоръчал също свързани с властите лица – например дотогавашен директор в МП, при обсъждането на чиято кандидатура министърът се явил и се застъпил лично. Въпреки че решението на ВСС, съдържащо предложението му за съдии в ГК на ВС, не било влязла в сила, тъй като било обжалвано от отхвърлените кандидати, и въпреки че ВАС спрял изпълнението му, президентът им връчил актовете за назначение и те ги приели. Така назначенията във ВС не били подложени на ефективен съдебен контрол. Процедурата по назначаването на тези съдии била нищожна и съдебните състави, в които участвали, не отговаряли на изискванията на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Комисарят по

правата на човека приканва Съда да посочи общи мерки, като счита, че с оглед на умишления и системен характер на нарушенията в процеса на назначаването на съдии във ВС, както и на тежестта им, гаранцията на несменяемостта би трябвало да бъде отказана на тези съдии и прилагането на принципа за правна сигурност да бъде ограничено по отношение на приетите от тях решения.

294-302. Съдът напомня установените в практиката му относими общи принципи. В цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson* (§ 218) Голямото отделение е разяснило обхвата и смисъла на понятието „съд, създаден в съответствие със закона“, като е анализирано отделните му компоненти и е преценило как трябва да бъдат тълкувани, за да се постигне най-голямо съответствие с целта на това изискване, която е да се осигури „организацията на съдебната система в демократичното общество да не зависи от дискрецията на изпълнителната власт, а да бъде уредена с приет от парламента закон“, и в крайна сметка да се гарантира, че то предоставя наистина ефективна защита. Съдът е посочил, че наред с произтичащите от постоянната му практика изисквания, свойствено на самото понятие за „съд“ е той да бъде съставен от съдии, подбрани въз основа на качества, т.е. отговарящи на изискванията за компетентност и морален интегритет, като критериите за подбор трябва да бъдат толкова по-строги, колкото по-високо той стои в йерархията на съдилищата (§§ 220-222). Що се отнася до понятието „създаден“, Съдът се е позовал на целта му, която е да защити съдебната власт от външно влияние, особено от страна на изпълнителната власт, но също и от страна на законодателната, както и от влияние в рамките на самата съдебна власт. В тази връзка той е приел, че процесът на назначаване на съдии представлява свойствен елемент на понятието „създаден в съответствие със закона“ и изисква строго

изследване. Нарушенията на закона, уреждащ този процес, могат да направят участието на съответния съдия при разглеждането на дадено дело „незаконосъобразно“ (§§ 226-227). По отношение на израза „със закон“¹ Съдът е разяснил, че този трети компонент означава и „съд, създаден в съответствие със закона“, както и че доколкото е възможно, съответният национален закон, уреждащ назначаването на съдии, трябва да бъде формулиран недвусмислено, за да не позволява произволна намеса в процеса на назначаване (§§ 229-230). По-нататък в решението Съдът е отбелязал, че правото на „съд, създаден в съответствие със закона“, е самостоятелно гарантирано от чл. 6, § 1 право, но съгласно практиката му то е в много тясна взаимовръзка с гаранциите за „независимост“ и „безпристрастност“. Институционалните изисквания на чл. 6, § 1 са установени с цел утвърждаване на основните принципи за върховенство на правото и разделение на властите и при проверката за спазване на изискването за „съд, създаден в съответствие със закона“, трябва систематично да се изследва и дали твърдените в даден случай закононарушения са толкова тежки, че да подкопават тези основни принципи и да компрометират независимостта на съответния съд (§§ 231-234). За целите на преценката дали тежестта им в дадена процедура за назначаване на съдии е такава, че да води до нарушение на правото на „съд, създаден в съответствие със закона“, и дали властите са постигнали баланс на конкуриращите се принципи, Съдът е формулирал тест за достигането на определен праг (§ 243). Тестът *Ástráðsson* се състои от три кумулативни критерия: 1) по принцип трябва да е налице явно нарушение на вътрешното право в смисъл, че идентифицирането на нарушението трябва да е обективно и действително възможно. И

при липсата на такова обаче, не е изключено да бъде констатирано нарушение на правото на съд, създаден в съответствие със закона, тъй като процедура, която изглежда съответстваща на националните правила, може все пак да доведе до резултати, несъвместими с предмета и целта на това право. Ако случаят е такъв, Съдът трябва да продължи проверката си съгласно втория и третия елемент на теста, доколкото са приложими, за да определи дали резултатите от прилагането на относимите национални правила са съвместими с отделните изисквания на правото на „съд, създаден в съответствие със закона“, по смисъла на Конвенцията (§§ 244-245). 2) Въпросното нарушение трябва да се преценява в светлината на предмета и целта на изискването за „съд, създаден в съответствие със закона“, а именно осигуряване на възможност съдебната власт да изпълнява задълженията си без неправомерна намеса и оттам – опазване на върховенството на правото и разделението на властите. Съответно, нарушения от чисто техническо естество, които не се отразяват на легитимността на процеса за назначаване, няма да достигат изисквания праг. Обратно на това, нарушения, които сочат на пълно пренебрегване на най-основните правила относно назначаването или могат по друг начин да накърнят целта и ефекта на изискването за „съд, създаден в съответствие със закона“, трябва да се считат за представляващи нарушение на това изискване (§ 246). 3) Упражнението от националните съдилища контрол, ако е имало такъв, относно правните последици, до които неспазването на национални разпоредби за назначаването на съдии е довело от гледна точка на правата, гарантирани на съответното лице от Конвенцията, играе значителна роля при решаването на въпроса дали то представлява нарушение на правото на „съд, създаден в

¹ В официалните английски и френски текстове на Конвенцията изразът е „създаден със закон“ („established by law“, „établi par la loi“), а в официалния

български превод, който следваме – „създаден в съответствие със закона“. (Б.пр.)

съответствие със закона“, и следователно е част от самия тест. Националните съдилища следва да преценяват правните последици на такова неспазване въз основа на относимата практика на Съда и произтичащите от нея принципи (§§ 248 и 250).

303-305. Съдът пристъпва към прилагане на горните принципи по настоящото дело, като отбелязва предварително, че вече ги е прилагал по няколко дела срещу Полша (вж. по-специално цитираните *Xero Flor w Polsce sp. z o.o.*, §§ 243-291, *Reczkowicz*, §§ 216-282, и *Dolińska-Ficek and Ozimek*, §§ 272-355) и че в случая оплакването се отнася за състав на ГК на ВС от трима съдии, всичките назначени в процедура с участието на ВСС, конституиран съгласно ЗИ от 2017 г., като жалбоподателят твърди, че назначаването им е извършено при явни нарушения на вътрешното право и на принципите за върховенство на правото, разделение на властите и независимост на съдебната власт. Следователно Съдът трябва да реши дали гледането на неговото дело от такъв съдебен състав е довело до нарушение на правото му на „съд, създаден в съответствие със закона“, като приложи теста *Ástráðsson*.

Налице ли е явно нарушение на националното право

306-310. Съгласно първия елемент от теста следва да се прецени дали относимото вътрешно право е било нарушено в процедурата за назначаване на съдии в ГК на ВС. Страните спорят по този въпрос, като в подкрепа на своите доводи се позовават на противоположните позиции, застъпени от ВС, ВАС и СЕС, от една страна, и от друга – КС, в съответните им решения, постановени в периода 2017 – 2021 г. Съдът подчертава, изправен пред две съществено противоречащи си позиции на най-високостоящите полски съдилища, че обикновено се съобразява с направената от националните съдилища преценка дали е налице явно нарушение, което може да бъде обективно и действително идентифицирано

като такова, освен ако изводите им са произволни или явно необосновани (цитираните *Guðmundur Andri Ástráðsson*, § 244, с още препратки, и *Reczkowicz*, § 230). След като веднъж е установено нарушение на вътрешното право обаче, те трябва да преценят правните му последици въз основа на практиката на Съда и произтичащите от нея принципи. Когато са анализирани надлежно фактите и оплакванията в светлината на стандартите на Конвенцията, претеглили са адекватно конкуриращите се интереси и са направили необходимите заключения, на Съда ще са нужни много сериозни съображения, за да замести преценката им със своята собствена. Съответно, те са свободни да решат как да постигнат уместния баланс, но все пак при извършването на това балансиране трябва да се съобразят със задълженията си по Конвенцията (цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson*, § 251, с още препратки). Следователно задачата на Съда в настоящия случай е не да разреши конфликта между позициите относно прилагането и тълкуването на вътрешното право или да замести националните съдилища при преценката на приложимите разпоредби, а да провери, в светлината на горните принципи, дали в съответните си решения те са постигнали изисквания баланс между различните засегнати интереси и дали при това балансиране и при извеждането на заключения са взели надлежно предвид и са зачели стандартите на Конвенцията за „съд, създаден в съответствие със закона“ (цитираното *Reczkowicz*, § 231).

311-312. Съдът отбелязва, че разпоредби относно процедурата за назначаване на съдии се съдържат в Конституцията, Закона за ВСС от 2011 г. (в редакцията му след ЗИ от 2017 г. и последващите изменения), и Закона за ВС от 2017 г. Всички съдии, в т.ч. върховните, се назначават от полския президент по предложение на ВСС, което съветът издава в резултат на конкурсна процедура за подбор и което е условие *sine*

quia non за назначенията, но не е задължително за президента. ВСС е орган, създаден с Конституцията, съгласно която основната му роля е да охранява независимостта на съдилищата и съдиите, а съставът му включва председателите на ВС и ВАС, министъра на правосъдието и един член, назначаван от президента, 15 съдии, избирани сред съдиите във всички съдилища, четирима депутати, избирани от Сейма, и двама сенатори, избирани от Сената. Конституцията разпорежда, че организационната структура, обхватът на дейността и работните процедури на ВСС, както и начинът на подбор на членовете му, се уреждат със закон.

- Твърдяната липса на независимост на ВСС от изпълнителната и законодателната власт

313-321. ЗИ от 2017 г., който предвижда 15-те съдии в ВСС, дотогава избирани от съдиите, занапред да се избират от Сейма, е неделима част от законодателството за реорганизиране на полската съдебна система и според Съда трябва да бъде разглеждан не изолирано, а в контекста на извършените за целта координирани законодателни изменения, като се държи сметка и за факта, че тези изменения и последиците им за полската съдебна система са предизвикали загрижеността на множество международни организации и органи и са били разгледани в няколко производства пред СЕС. Преди решението на КС от 20 юни 2017 г., на което се позовава правителството, правилото съдиите във ВСС да бъдат избирани от съдии е било твърдо установено в полския правен ред и потвърдено от КС в решението му от 18 юли 2007 г. Съдът отбелязва, че по цитираното *Reczkowicz*, което се отнася за назначаването на съдиите в Дисциплинарната колегия на ВС, е разгледал задълбочено новия начин на избиране на съдиите в състава на ВСС и че седмината нови съдии в ГК на ВС са били избрани в идентична процедура, поради

което съображенията и изводите му за характеристиките на ВСС и наличието на нарушение на вътрешното право поради участието му в процедурата за назначаване на съдии са валидни и в настоящия случай. Това се отнася особено за тежестта, която Съдът е придал на заключението на ВС в решението му от 5 декември 2019 г. и в ТР от 23 януари 2020 г., че процедурата за назначаване на съдии с участието на ВСС, конституиран съгласно ЗИ от 2017 г., е незаконна. В ТР, постановено общо от Гражданската, Наказателната, Трудовата и Социалноосигурителната колегии на ВС за разрешаване на противоречия в тълкуването на закона в практиката на ВС във връзка с решението на СЕС от 19 ноември 2019 г., 59-те върховни съдии са приели, че вследствие на извършената със ЗИ от 2017 г. промяна на процедурата за избор и обстоятелствата, при които е бил конституиран ВСС, той вече не притежава необходимата независимост от законодателната и изпълнителната власт, както и че съдебен състав, който включва назначено по негово предложение лице, е незаконен и противоречи на чл. 47 от Хартата, чл. 6, § 1 от Конвенцията и Конституцията. Съдът подчертава отново, че това заключение е направено след задълбочена преценка на относимото полско право през призмата на основните стандарти на Конвенцията и правото на ЕС и при съобразяване с насоките и практиката на СЕС. Не се съгласява с правителството, че ТР не е приложимо в настоящия случай. Първо, дори и съгласно Гражданския процесуален кодекс то да не може да се отрази на законността на състава, постановил предхождащото го решение по делото на жалбоподателя, изводът на Съда за наличие на „явно нарушение на вътрешното право“ от гледна точка на Конвенцията, направен въз основа на ТР, няма връзка с отражението, което това решение може или не може да има на национално ниво. Второ, по изложените в *Reczkowicz* (§§ 258-263) съображения Съдът смята, че решението на КС от 20 април 2020

г., което според правителството е „отменило“ ТР като противоречащо на Конституцията, ДЕС и чл. 6, § 1 от Конвенцията, не лишава решението на ВС от значението или последиците му за произнасянето по въпроса дали е налице „явно нарушение на вътрешното право“ по смисъла на чл. 6, § 1. Съдът не намира за нужно да повтаря тук мотивите, с които е изразил несъгласие с КС, но отново подчертава, че решението му е явно фокусирано върху защита на конституционното правомощие на президента да назначава съдиите и на *status quo* на новия ВСС, а пренебрегва основните проблеми, като изначалната липса на независимост на ВСС, която според ВС опорочава непоправимо целия процес на назначаване, в т.ч. на върховните съдии. КС се е позовал формално на конституционните принципи за разделение на властите и независимост на съдебната власт, но въобще не е анализирал сериозно ТР на ВС в светлината на тези принципи (пак там, § 261). Освен това Съдът не вижда в практиката си никакво основание за тълкуването на стандартите на чл. 6, § 1 за независимост и безпристрастност като изключващи правомощието на „други съдии“ да поставят принципно под въпрос „правото на съдия да решава спорове“ или да проверяват „законността на процедурата, предшестваща назначаването на съдия от президента“, което е довело КС до заключението, че ТР на ВС е несъвместимо с тази разпоредба. Ето защо Съдът намира, както и в *Reczkowicz*, че изводите на КС трябва да се приемат за произволни и следователно не могат да имат каквато и да било тежест при преценката дали в процедурата за назначаване на нови съдии в ГК на ВС е било налице явно нарушение на вътрешното право, което може да бъде идентифицирано обективно и действително (пак там). По тези съображения Съдът отхвърля и възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Евентуална конституционна жалба на

посочените от правителството основания не би имала реалистични изгледи за успех. Освен това ефективността ѝ трябва да се разглежда във връзка с контекста, в който КС е функционирал след края на 2015 г., и с различните му действия в стремеж да обезсили заключението на ВС в ТР. Съдът ги е описал по-подробно в *Reczkowicz* и ги е окачествил, наред с другото, като „намеса в работата на съд с цел да бъде възпрепятстван да упражни правораздавателната си функция, прилагайки и тълкувайки Конвенцията и други международни договори“, и като „оскъбление за правовата държава и независимостта на съдебната власт“ (§ 263). Съдът отбелязва и скорошното решение на КС от 24 ноември 2021 г., постановено в явния стремеж да предотврати изпълнението на решението му по делото *Xero Flor w Polsce sp. z.o.o* и да ограничи юрисдикцията му по отношение на Полша. Според това решение чл. 6, § 1 от Конвенцията е несъвместим с Конституцията, доколкото включва КС в понятието „съд“ и предоставя на Съда власт да преценява законността на избора на конституционни съдии. По изложените съображения Съдът намира за установено, че е налице „явно нарушение на вътрешното право“ поради противоречието на процедурата за назначаване на съдии със закона и с произтичащите от неговата практика стандарти.

- *Твърдяната липса на ефективен съдебен контрол върху решението на ВСС и назначаването на съдии в ГК на ВС, въпреки спирането на изпълнението му*

322-330. Съдът отбелязва, че президентът е назначил седмината предложени от ВСС съдии в ГК на ВС, сред които и гледалите делото на жалбоподателя, въпреки влязлото в сила определение, с което ВАС е спрял изпълнението на решението на ВСС до произнасянето му по подадените от няколко отхвърлени кандидати жалби. На 6 май 2021 г. ВАС е отменил решението в частта му, в

която са предложени тези съдии, като е отбелязал, че последиците на решението му не засягат валидността и действието на актовете на президента за назначаване на върховни съдии въз основа на направените с оспореното решение на ВСС предложения, тъй като съгласно действащата уредба тези актове не подлежат на съдебен контрол. Преди това ВАС е отправил до СЕС преюдициално запитване относно съвместимостта с правото на ЕС на направените през 2018 г. и 2019 г. изменения в Закона за ВСС. По силата на първото от тях предложението на съвета за върховни съдии става окончателно в частта си за препоръчаните кандидати, освен ако бъде оспорено от всички участници в процедурата, в т.ч. тези кандидати. С второто изменение, направено докато делото все още е било висящо пред ВАС, правото на обжалване на решенията на ВСС в индивидуалните случаи, свързани с назначения на съдии във ВС, е отнето, като е предвидено и че висящите производства по жалби се прекратяват по силата на закона. В становището си по образуваното по преюдициалното запитване дело пред СЕС (*A.B. and Others*, C-824/18) генералният адвокат Танчев отбелязва, че при обстоятелствата в Полша чл. 19, § 1 (2) ДЕС налага процедурата за назначаване да подлежи на контрол от съд, чиято независимост е извън съмнение, с оглед на бързите законови изменения, които са породили основателни съмнения дали процесът на назначаване във ВС е ориентиран към подбор на вътрешно независими кандидати или по-скоро на политически удобни. По негово мнение отнемането на правото на обжалване на решенията на ВСС, особено при наличието на вече висящи жалби, е засилило впечатлението за липса на независимост и безпристрастност на назначените съдии и съда, в нарушение на тази разпоредба. В решението си от 2 март 2021 г. СЕС приема, че чл. 19 (1) ДЕС трябва да се тълкува като забраняващ законодателни изменения,

които, като в случая, отнемат компетентността на национален съд да се произнася по жалби на кандидати за назначаване на съдийски длъжности в определен съд, като ВС, срещу решение на орган като ВСС, с което са били препоръчани за назначаване не тези, а други кандидати, и прекратяват производството по такива жалби, ако тези изменения могат да породят у правните субекти оправдани съмнения относно неподатливостта на назначените съдии на външни фактори, по-специално на пряко или непряко влияние от страна на законодателната и изпълнителната власт, както и относно неутралността им по отношение на интересите по делата, в резултат на което тези съдии може да не бъдат възприемани като независими или безпристрастни. Индикации за неспазване на вътрешното право се съдържат и в преюдициалното запитване на ГК на ВС до СЕС, което касае назначение в друга колегия на ВС, но фактическото и правно положение е практически същото и Съдът ги намира за относими. ВС е установил редица нарушения, а именно че искането на ВСС до президента за назначаването на един съдия е било лишено от правна сила, тъй като той е бил сред оспорените предложения и производството е било висящо; назначението е било извършено от президента въз основа на предположението, че решението на ВСС няма да бъде отменено, и е нарушило конституционните разпоредби за разделението и баланса на властите и за законността, като е представлявало намеса на изпълнителната власт във висящо съдебно производство и в компетентността на съдебната власт; пренебрегнато е било влязлото в сила и задължително за всички държавни органи определение, с което ВАС е спрял изпълнението на решението на ВСС. Според ВС тези нарушения са флагрантни не само защото касаят основни конституционни принципи, но и защото са извършени умишлено, за да се обезсмисли съдебният контрол. По негово мнение участието на

така назначеното лице в съдебен състав означава, че той не е „съд, създаден в съответствие със закона“. По делото пред СЕС (*W.Ż.*, C-487/19) генералният адвокат Танчев е изразил мнение, че става въпрос за флагрантно нарушаване на вътрешните правила относно назначаването на съдии във ВС, тълкувани в съгласие с правото на ЕС, и че подобно умишлено несъобразяване със съдебен акт от страна на изпълнителната власт показва незачитане на принципа за върховенство на правото, а в контекста на спорната съдебна реформа в Полша тежестта му е сериозна. В решението си от 6 октомври 2021 г. СЕС отбелязва, че към момента на спорното назначение е било несъмнено, че изпълнението на решението на ВС е спряно и ще остане спряно до произнасянето на СЕС по делото *A.B. and Others*, както и че отговорът по това дело може да изисква запитващият съд, в съответствие с принципа за предимство на правото на ЕС, да не приложи съответната разпоредба и, ако е необходимо, да отмени решението СЕС подчертава и че съгласно практиката му правото на ЕС изисква националният съд, сезиран със спор от областта на това право, да може да постанови привременни мерки, за да гарантира пълната ефикасност на последващото съдебно решение, и следователно назначаването на съдията в нарушение на окончателното определение на ВАС и без да се изчака решението на СЕС по делото *A.B. and Others*, е засегнало ефективността на системата, въведена с чл. 267 от Договора за функционирането на ЕС. Според СЕС обстоятелствата по делото, разгледани заедно, могат да доведат до заключението, че съдията е назначен в явно нарушение на основните правила на процедурата по назначаване на съдиите във ВС, като окончателната преценка по този въпрос е от компетентността на националния съд.

331-334. Съдът се съгласява напълно с изразените от ВС, СЕС и генералния адвокат

мнения и подчертава, че чл. 6, § 1 от Конвенцията трябва да се тълкува в светлината на нейния преамбюл, в който е заявено, наред с другото, че върховенството на правото е част от общото наследство на договарящите държави. Един от основните аспекти на върховенството на правото е принципът за правна сигурност, който изисква, *inter alia*, окончателните съдебни решения да не бъдат поставяни под въпрос (напр. *Agrokompleks v. Ukraine*, no. 23465/03, § 144). Това се отнася по дефиниция и за изпълнението на съдебните актове за привременни мерки, които остават в сила до постановяването на окончателно решение по спора (*Sharxhi and Others v. Albania*, no. 10613/16, §§ 92-96). Освен това Съдът е гледал най-строго на опити от страна на законодателната или изпълнителната власт да се намесят в съдебно производство, които е приемал за *ipso facto* несъвместими с понятието за „независим и безпристрастен съд“ по смисъла на чл. 6, § 1 (цитираното *Agrokompleks*, § 133, с още препратки). Той винаги е подчертавал, че принципът за върховенство на правото и понятието за справедлив процес съгласно чл. 6 не позволяват каквато и да било намеса на законодателната власт в правораздаването с цел да бъде повлияно решаването на спора (напр. *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 9.12.1994 г., § 49). Без значение е дали подобни интервенции действително са засегнали развитието на производството. Когато изхождат от изпълнителната и законодателната власт, те разкриват липса на уважение към самата съдебна функция и така са в състояние да породят оправдани опасения относно независимостта и безпристрастността на съответните съдилища (цитираното *Agrokompleks*, § 134). Задължението на държавата да осигури гледане на делата от „независим и безпристрастен съд“ по смисъла на чл. 6, § 1 не е ограничено до съдебната власт, а предполага и задължения за законодателния, изпълнителните и всеки друг държавен орган, независимо от нивото

му, да зачитат и спазват съдебните актове, дори и когато не са съгласни с тях, което е необходимо условие за общественото доверие в правораздавателните органи и, в по-широк смисъл, за върховенството на правото. Конституционните гаранции за независимост и безпристрастност на съда не са достатъчни за тази цел. Те трябва да бъдат прилагани ефективно в ежедневното управленско отношение и практика (пак там, § 136). „Обратно на това, в настоящия случай изпълнителната власт, извършвайки назначения в ГК на ВС въпреки висящото производство по жалбите срещу решенията на ВСС, и законодателният орган, намесвайки се във висящото съдебно производство с цел погасяване на всякакъв правен или практически ефект на съдебния контрол, са демонстрирали отношение, което може да бъде окачествено само като абсолютно незначитане на авторитета, независимостта и ролята на съдебната власт. Тези действия са предприети с цел да осигурят, че назначенията, предложени от намиращия се под неограничения контрол на изпълнителната и законодателната власт ВСС, ще бъдат осъществени дори и с цената на подронване авторитета на едно от най-високостоящите съдилища в страната и въпреки риска да бъде създаден незаконен съд. Поради това те представляват флагрантно нарушение на изискванията за справедлив съдебен процес по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията и са несъвместими с върховенството на правото. С оглед на всички изложени обстоятелства, преценени в съвкупността им, Съдът заключава, че както намесата на законодателния орган във висящото съдебно производство относно законосъобразността на решението на ВСС, така и актът на президента за назначаването на седмината съдии в ГК на ВС въз основа на оспореното решение, въпреки че изпълнението му е било спряно до произнасяне по жалбите, оспорващи законосъобразността му, представляват явно нарушение на вътрешното право. Поведение на висшия изпълнителен държавен орган,

което осъществява намеса в правораздаването с пренебрегващи задължителен съдебен акт умишлени действия и чрез поставяне пред свършен факт, с цел да направи невалидно и безполезно висящо съдебно производство за контрол върху назначаването на съдии, може да бъде окачествено само като крещящо незначитане на върховенството на правото.“ Така второто твърдяно нарушение на вътрешното право също отговаря на първия критерий от теста *Ástráðsson*.

- *неприподписването на акта на президента за обявяване на вакантните места във ВС от министър-председателя*

335. Съдът отбелязва, че позицията на правителството по въпроса се различава от тази на ВС и ВАС, но с оглед на вече направените изводи по твърдените нарушения на вътрешното право, не намира за необходимо да се произнесе и по това.

Дали нарушенията на вътрешното право са засягали основни правила на процедурата

336-338. При преценката дали определен порок в процеса на назначаване на съдии е толкова тежък, че да представлява нарушение на правото на „съд, създаден в съответствие със закона“, трябва да се държи сметка, *inter alia*, за целта на нарушения закон, а именно дали той цели да предотврати неправомерно вмешателство в съдебната власт от страна на изпълнителната или законодателната и дали разглежданото нарушение накърнява самата същност на това право. Такава намеса е възможна в процеса на назначаване на съдии, което налага строга проверка. Освен това е очевидно, че нарушения на закона, който урежда този процес, могат да направят участието на съответния съдия в разглеждането на дело „нередовно“, предвид взаимната връзка между процедурата за назначаване на даден съдия и „законността“ на състава, в който той

участва впоследствие (цитираното *Guðmundur Andri Ástráðsson*, §§ 226 и 255). В този контекст Съдът посочва и решението на СЕС от 19 ноември 2019 г. по съединени дела C-585/18, C-624/18 и C-625/18, съгласно което (§ 139) „степената на независимост, с която се ползва ВСС спрямо законодателната и изпълнителната власт при упражняването на определените му от националния закон функции в качеството му на орган, на който (...) Конституцията възлага задачата да бъде пазител на независимостта на съдилищата и съдиите, може да е от значение, когато се преценява дали избиранияте от него съдии ще отговарят на произтичащите от чл. 47 от Хартата изисквания за независимост и безпристрастност“.

339-343. Що се отнася до степента на независимост на ВСС и до наличието на неправомерна намеса на законодателната и изпълнителната власт в процеса на назначаване, Съдът се позовава първо на различните – и по същество единодушни – становища на международни организации и органи, според които в резултат на внесените със ЗИ от 2017 г. промени в процедурата за избор на съдиите, членове на ВСС, той вече не е независим, нито е в състояние да изпълнява конституционното си задължение да охранява независимостта на съдилищата и съдиите. В този контекст Съдът взема под внимание и обстоятелствата, при които е бил конституиран новият ВСС. Както посочват жалбоподателят и някои от третите лица, изборът явно е бил бойкотиран от правната общност, защото за 15-те съдийски места в съвета са се явили само 18 кандидати; деветима от 15-те избрани от Сейма съдии са били назначени от министъра на правосъдието за председатели или заместник-председатели на съдилища в предшестващия период, а четирима са работили в министерството. Комисарят по правата на човека на СЕ и ЕМСС са изразили загриженост, че мнозинството членове на

новия ВСС са били членове на управляващата партия или избрани от парламента по нейна препоръка, или са заемали държавни длъжности. В решението си от 5 декември 2019 г. ВС е констатирал, че изпълнителната власт, посредством пряко или непряко подчинени ѝ лица, е предложила повечето съдии – кандидати за членове на ВСС, а в ТР от 23 януари 2020 г. е установил, че значително влияние при формирането на съвета е упражнил министърът на правосъдието, който е бил и главен прокурор, както самият той потвърдил в официалното си изявление пред Сената. Освен това явно е имало спорове поради първоначалния отказ на началниците на канцеларията на Сейма и на Службата за защита на личните данни да разкрият списъците на лицата, подкрепили кандидатите, което е направило невъзможно да се провери дали кандидатурите им са били подкрепени от изисквания брой съдии. Съдът е на мнение, че ако на обществеността не бъде официално изяснено дали е изпълнено формалното изискване кандидатите за членове на ВСС да са получили достатъчна подкрепа, е възможно да възникнат съмнения относно законосъобразността на изборния процес. Освен това липсата на контрол по отношение на обстоятелството кой точно е подкрепил кандидатите може да породи подозрения относно квалификацията на членовете на ВСС и техни преки или непреки връзки с изпълнителната власт. Данните, които вече са публично достояние, показват, че членовете на ВСС са били избрани с подкрепата на малка група съдии със силни връзки с изпълнителната власт. ВС е посочил, че са съществували и съмнения дали всички те са отговаряли на изискването да бъдат подкрепени от 25 действащи съдии.

344-346. С оглед на изложеното Съдът намира, че по силата на ЗИ от 2017 г., лишил съдебната власт от правото да избира съдиите, членове на ВСС, което предишното

законодателство ѝ е предоставяло и което е признато съгласно международните стандарти, законодателната и изпълнителната власт са постигнали решаващо влияние върху състава на ВСС. На практика законът е премахнал не само предишната представителна система, но и гаранциите за независимост на съдебната власт в това отношение. Така той в действителност е дал възможност на изпълнителната и законодателната власт да се намесват пряко или непряко в процедурата за назначаване на съдиите – възможност, от която те са се възползвали. Това положение е било допълнително утежнено от последващото назначаване на съдии в ГК на ВС от президента, извършено при очевидно пренебрегване на факта, че изпълнението на решението на ВСС, с което са предложени, е спряно. Предвид всички посочени обстоятелства Съдът заключава, че нарушенията на вътрешното право, които е установил по-горе, произтичащи от несъобразяването с принципите за върховенство на правото, разделение на властите и независимост на съдебната власт, са опорочили спорната процедура за назначаване в самата ѝ същност. Вследствие на първото нарушение предлагането на седем нови кандидати за ГК на ВС, което е условие *sine qua non* за назначаването им от президента, е било поверено на ВСС – орган, лишен от достатъчно гаранции за независимост от законодателната и изпълнителната власт. Това нарушение е било затвърдено с действията на законодателния орган и президента, предприети при крещящо незначитане на върховенството на правото с цел обезсмисляне на съдебния контрол върху решението на ВСС. „Процедура за назначаване на съдии, която разкрива неправомерно влияние на законодателната и изпълнителната власт върху назначенията, както в настоящия случай, е сама по себе си несъвместима с чл. 6, § 1 от Конвенцията и като такава, представлява фундаментално нарушение, засягащо целия процес и

компрометиращо легитимността на съда, съставен от назначените по този начин съдии.“ Съдът стига до заключението, че нарушенията в процедурата за назначаването на седмина съдии в ГК на ВС, включително тримата, разгледали делото на дружеството жалбоподател, са били толкова тежки, че са накърнили самата същност на неговото право на „съд, създаден в съответствие със закона“.

Дали националните съдилища са разгледали ефективно и са поправили твърдените нарушения

347-348. Съдът обръща внимание, че правителството не твърди да е съществувало друго производство, в което жалбоподателят да оспори твърдените пороци на процедурата за назначаване на върховните съдии, освен конституционната жалба, по отношение на която възражението му е вече отхвърлено. Той напомня и че ВАС е отменил решението на ВСС, но действията на властите в явно нарушение на закона са направили така упражнения съдебен контрол безполезен (вж. §§ 331-334 по-горе). Поради това Съдът приема, че жалбоподателят не е разполагал със средство за защита.

Общо заключение

349-351. Установеното от Съда явно нарушение на вътрешното право, засегнало основните процедурни правила за назначаването на съдии в ГК на ВС, е компрометирало легитимността на състава на ГК на ВС по делото на жалбоподателя, до такава степен, че в резултат на порочната по същността си процедура по назначаването той не е притежавал характеристиките на „съд“, който е „законен“ по смисъла на чл. 6, § 1. Следователно е засегната самата същност на разглежданото право. В светлината на изложеното по-горе и с оглед на направената цялостната оценка въз основа на описания тристепенен тест, Съдът заключава, че съставът на ГК на ВС, който е

разгледал делото на дружеството жалбоподател, не е представлявал „съд, създаден в съответствие със закона“, и поради това е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията що се отнася до правото на независим и безпристрастен съд

352-353. Съдът отбелязва, че в настоящия случай оплакванията от нарушения на изискванията за „съд, създаден в съответствие със закона“, и „независимост и безпристрастност“ се основават на един и същи проблем, а именно порочната в същността си процедура за назначаване на нови съдии в ГК на ВС. След като е приел, че поради тежестта си нарушенията са накърнили самата същност на правото на дружеството жалбоподател делото му да бъде гледано от съд, създаден в съответствие със закона, Съдът заключава, че оставащият въпрос дали същите нарушения са компрометирали и независимостта и безпристрастността на съда вече е получил положителен отговор и не изисква от по-нататъшно разглеждане.

Прилагане на чл. 46 от Конвенцията

362-363. Съдът напомня, че по силата на чл. 46 от Конвенцията договарящите държави са се задължили да изпълняват неговите окончателни решения по всяко дело, по което са страна, като за тяхното изпълнение следи Комитетът на министрите. От това следва, *inter alia*, че решение, в което Съдът е установил нарушение, налагат на тези държави правното задължение не само да заплатят на засегнатите лица определеното съгласно чл. 41 справедливо обезщетение, но и да подберат, под наблюдението на Комитета на министрите, общите и/или, ако е уместно, индивидуални мерки, които трябва да бъдат предприети във вътрешния им правен ред, за да бъде прекратено установеното от Съда нарушение и последиците му да бъдат

поправени, доколкото това е възможно. Под контрола на Комитета на министрите, държавата ответник е свободна да избере средствата, които ще използва, за да изпълни задължението си по чл. 46, стига те да отговарят на заключенията в решението на Съда. Въпреки това, за да подпомогне държавата ответник да изпълни своите задължения съгласно чл. 46, Съдът може да се постарае да посочи вида индивидуални и/или общи мерки, които биха могли да бъдат предприети, за да се сложи край на констатираното несъвместимо с Конвенцията положение (напр. *Stanev v. Bulgaria* [GC], no. 36760/06, §§ 254 и 255).

364-366. Съдът отбелязва, че в настоящия случай ще се въздържа от даването на такива детайлни указания и ще се ограничи до общи насоки. Напомня (вж. §§ 226-228 по-горе), че заключенията му относно несъвместимостта на процедурата за назначаване на съдии, в която участва ВСС, с изискванията на чл. 6, § 1 за „независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“, ще имат последици при разглеждането на подобни оплаквания по други висящи или бъдещи дела. Недостатъците на тази процедура, установени в настоящия случай по отношение на назначенията в ГК на ВС, а в цитираните *Reczkowicz* и *Dolińska-Ficek and Ozimek* – в други колегии на същия съд, вече са засегнали извършени назначения и са в състояние да засягат систематично бъдещите назначения на съдии не само в останалите колегии на ВС, но и в общите, военни и административни съдилища. Нарушението на правата на жалбоподателя произлиза от измененията в полското законодателство, които са лишили полската съдебна власт от правото да избира съдиите, членове на ВСС, и са позволили изпълнителната и законодателната власт да се намесват пряко или непряко в процедурата за назначаване на съдии, като по този начин систематично компрометират легитимността на съд, съставен от така назначени съдии. В тази ситуация и в

интерес на върховенството на правото и принципите за разделение на властите и независимост на съдебната власт, се изискват бързи действия за поправяне на положението от страна на полската държава. Тя разполага с различни опции, но е неизбежно заключението, че продължаващото опериране на конституирания съгласно ЗИ от 2017 г. ВСС и участието му в процедурата за назначаване на съдии запазва установената от Съда системна дисфункция и в бъдеще може да доведе до потенциално многобройни нарушения на правото на „независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“, и така да утежни още повече кризата с върховенството на правото в Полша. Що се отнася до правните и практически последици по отношение на влезли в сила решения на състави от съдии,

назначени по предложение на ВСС, и действието им в полския правен ред, на този етап Съдът отбелязва, че една от възможностите, които държавата ответник може да разгледа, е да инкорпорира в необходимите общи мерки заключенията на ВС относно прилагането на неговото ТР от 23 януари 2020 г. спрямо ВС и другите съдилища и решенията, произнесени от съответните съдебни състави. При все това, в съответствие със задълженията си по чл. 46 от Конвенцията, нейна задача е да направи необходимите изводи от настоящото решение и да вземе подходящите индивидуални или общи мерки за решаване на проблемите, в които се корени установеното от Съда нарушение, и да предотврати подобни нарушения в бъдеще.

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Въпреки че националните власти са били ангажирани с изпълнението на окончателните съдебни решения, с които е определен режим на лични отношения между бащата и детето и между детето и неговите баба и дядо съответно, през целия разглеждан период не изглежда те да са действали с особено усърдие при разрешаване на случая. Съдебният изпълнител не е налагал редовно глоби на майката, възпрепятствала изпълнението на съдебните решения. Прокуратурата е разглеждала всяка жалба срещу нея отделно, без отчитане на връзка по между им, като изолиран случай, и в повечето случаи е отказала да образува наказателно производство. В три от случаите, достигнали до съдебна фаза, съдът я е оправдавал. Социалните служби са изчакали твърде дълго преди да издадат задължителни предписания на майката при отказа от нейна страна да съдейства; не са сигнализирали прокуратурата за неизпълнението на съдебните решения, нито са предприели адекватни подготвителни мерки и навременна подкрепа на детето с цел избягване на родителското отчуждение. Тези пропуски са създали условия за нарушаване на правата на детето. По този начин националните власти не са предприели всички мерки, които разумно биха могли да се очакват от

тях, за да осигурят изпълнение на правото на лични отношения на жалбоподателите, което е довело до нарушение на член 8 от Конвенцията.

Вж. решение по делото [Pavlovi v. Bulgaria \(no. 72059/16\)](#)

Неосигуряване на ефективна защита на възрастно лице с увреждания поради неадекватна оценка на тежестта на неговото здравословно състояние, което го лишава от личен асистент, нарушава правото му да води самостоятелен живот и представлява нарушение на член 8 от Конвенцията.

Решение по делото [Jivan v. Romania \(no. 62250/19\)](#)

Фактите

Жалбоподателят е роден през 1930 г. Той страдал от редица заболявания като катаракта, загуба на слуха и инконтиненция, а през 2015 г. частично бил ампутиран и единият му крак. Първоначално жалбоподателят се движил с инвалидна количка, но впоследствие бил прикован на легло. Живеел в сграда на четвъртия етаж, подпомаган от сина си. Социалните служби преценили, че той е напълно зависим от чужда помощ и имал нужда от личен асистент за задоволяване на най-основни нужди. Комисията за оценка на хора с увреждания обаче определила увреждането му като такова от средна степен. Решението

на комисията било обжалвано и отменено с решение през ноември 2018 г. на Апелативния съд в Орадея. През декември 2018 г. Комисията приела повторно решение в същия смисъл, което отново било отменено с решение на първоинстанционния съд от 5 март 2019 г. На 22 май 2019 г. Апелативният съд обаче отменил решението на първоинстанционния съд и този път потвърдил решението на Комисията. Жалбоподателят починал през 2020 г., а на 27 април 2020 г. синът му подал молба, с която заявил желание да продължи производството пред Съда като единствен наследник на баща си.

Решението

Оплакването за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че като са го лишили от личен асистент, на какъвто имал право съгласно вътрешното законодателство, държавата е нарушила правото му на зачитане на личния живот, доколкото той е бил лишен от самостоятелност и достъп до външния свят, което практическо го принуждавало да живее в пълна изолация.

По допустимостта на жалбата

30-31. Съдът припомня, че понятието за лична автономия е важен принцип, стоящ в основата на гаранциите по чл. 8. То засяга особено важен аспект от съществуването и идентичността на жалбоподателя – едно от основните права, гарантирани по чл. 8. Чл. 8 обаче не може да се счита за приложим всеки път, когато ежедневието на дадено лице бъде смущавано, а се прилага само в изключителни случаи, когато бездействието на държавата да предприеме мерки нарушава правото на гражданите на личностно развитие и правото им да установяват и поддържат отношения с други лица. Засегнатото лице следва да докаже наличието на специална връзка между

ситуацията, от която се оплаква, и конкретните нужди на личния му живот (вж. *Zehnalová and Zehnal v. the Czech Republic* (dec.), no. 38621/97).

32-34. В редица свои решения Съдът е постановявал, че чл. 8 е приложим към жалби относно публично финансиране, свързано с мобилността и качеството на живот на жалбоподатели с увреждания (вж. *McDonald v. the United Kingdom*, no. 4241/12, § 46., и цитираната там съдебна практика). В настоящия случай предмет на жалбата е преценката на националните органи, която силно засяга личната автономия и достойнството на жалбоподателя, а оттам и на правото му на зачитане на личния му живот по чл. 8, поради което Съдът приема жалбата за допустима.

По същество на жалбата

37. Жалбоподателят твърди, че националните органи не са извършили комплексна оценка на неговия случай, като не са взели предвид всички заболявания и социалните му затруднения в тяхната съвкупност, както изисква законът.

38. Правителство посочва, че преценката в случая е извършена в съответствие с приложимото право и стандарти, както и че са взети предвид медицинското състояние, психологическото състояние, социалните затруднения, способностите на жалбоподателя и степента му на зависимост от чужда помощ. Освен това правителството изтъква, че производството пред националните съдилища е било задълбочено, а крайното решение се основава на цялостна оценка на личното положение на жалбоподателя.

Преценката на Съда

42. Съдът обръща внимание на позитивните задължения на държавите по чл. 8, както и припомня, че макар държавите да имат широка свобода на преценка по отношение на въпроси от общ характер, включително

социални, икономически и здравни, то когато мерките или ограниченията засягат особено уязвими групи в обществото, като лица с увреждания, възрастни зависими хора, то тогава тази свобода на преценка е значително по-тясна, а държавата трябва да изтъкне много сериозни причини за предприемането на конкретните мерки или ограничения.

44. Съдът посочва, че Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХД), по която и Румъния е страна, признава хората с увреждания за пълноправни субекти и насърчава зачитането на достойнството, индивидуалната автономност и тяхната независимост. Съдът подчертава, че Румъния е признала равните права на всички хора с увреждания, правото им на адекватен жизнен стандарт, социална закрила, както и е поела задължение да предприеме ефективни мерки за осигуряване на самостоятелен живот.

46. Съдът обръща внимание, че приетото от комисията и националния съд, че жалбоподателят няма нужда от личен асистент и може да се справя самостоятелно с ежедневните си дейности, рязко контрастира с констатациите в доклада на социалните служби, които описват начина на живот на жалбоподателя, неговото здравословно състояние, липсата на самостоятелност и необходимостта от личен асистент.

48-49. Противно на твърденията на правителството, Съдът отбелязва, че комисията и апелативният съд съсредоточават преценката си върху здравословното състояние на жалбоподателя и най-вече частично ампутирания му крак. В рамките на националното производство жалбоподателят обаче изтъква аргументи и представя доказателства за цялостното си здравословно състояние и социално положение, които Съдът намира за важни, а правителството не твърди обратното.

Въпреки това комисията и апелативният съд не им обръщат особено внимание. По-конкретно правото на жалбоподателя на автономия и зачитане на неговото достойнство не са били взети предвид, а условията му на живот, липсата на подкрепа от съседни или семейство изобщо не са споменати в решенията на комисията и апелативния съд. Също така не са взети предвид възрастта на жалбоподателя, факта, че е загубил крака си на 85 години, както и последиците от тази драстична промяна в живота на човек на преклонна възраст. Съдът подчертава, че нищо в тези решения не обяснява очевидните разлики между действителното положение на жалбоподателя, отразено в доклада на социалните служби, и констатацията, че съгласно вътрешното право той няма право на личен асистент. В резултат на тези решения жалбоподателят е оставен да се грижи сам за себе си, а държавните органи не предлагат никакви алтернативни практически мерки, за да му бъде осигурена постоянната подкрепа, от която той е имал нужда.

51-53. Имайки предвид положението на жалбоподателя и цялостната му уязвимост, която изисква засилена защита от страна на държавата, Съдът отбелязва, че държавата трябва да е постигнала справедлив баланс между конкуриращите се частни и обществени интереси. В това отношение Съдът намира, че националните власти не са направили необходимото, за да осигурят на жалбоподателя, възрастен човек с увреждания, ефективна защита на правото на зачитане на личния му живот, като по този начин не са постигнали справедливия баланс по чл. 8. Следователно, е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Оплакването за нарушение на чл. 6 от Конвенцията

54. Жалбоподателят се оплаква и от продължителността на националното производство, което счита, че е продължило

твърде дълго време с оглед възрастта му и трудностите, които среща в ежедневието си.

Преценката на Съда

57. Съдът посочва, че в практиката си от 2015 г. насам на няколко пъти е постановявал, че гражданският иск за вреди от забавено правосъдие представлява ефективно вътрешноправно средство за защита, което не е било изчерпано в настоящия случай. Поради тази причина на основание чл. 35, § 1 и § 4 отхвърля жалбата за нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

Връзката между баба и дядо и техните внуци попада в обхвата на понятието „семеен живот“. Националните власти имат задълженията да позволят нормалното поддържане и развитие на тази връзка. За да бъдат въведени рестрикции на подобна връзка, следва да е налице необходимост от това. Децата, способни да формират мнение, имат право да го изложат в производство, касаещо техни права.

Решение по делото [O and R v. Slovenia \(no 19938/20\)](#)

Вж по-горе раздел [„Право на справедлив съдебен процес“](#)

В ежедневието си транссексуалното лице може да се индивидуализира с документите за самоличност и краткото извлечение от акта за раждане, които съдържат само промененото му име и пол. Само пълният акт за раждане съдържа информация за предходните му име и пол, като той не е публично достъпен и в ежедневието си лицето не е длъжно да разкрива тези интимни

подробности. Пълният акт за раждане е необходим само в изрично изброени изключителни случаи. Предвид историческото естество на акта за раждане в определени ситуации може да е необходимо установяването на определени факти предшествващи промяната на пола, поради което е необходимо запазване на отбелязването върху пълния акт за раждане. Не е налице значителна вреда от наличието на отбелязване в пълния акт за раждане относно пола при раждането. Държавата е изпълнила позитивното си задължение и не е налице нарушение по чл. 8 от Конвенцията.

Решение по делото [F Y v. Poland \(no 74131/14\)](#)

Вж по-долу раздел [„Забрана за дискриминация“](#)

Фактите

Жалбоподателят е транссексуално лице, което е преминало промяна на пола и е признато за мъж. В свидетелството му за раждане е направено отбелязване, че полът му е променен от женски на мъжки и съответната промяна на името му. На лицето са издадени нови документи за самоличност. Лицето се оженило и живее в обществото като мъж. Лицето иницирало неуспешни производства за премахване на отбелязването в акта за раждането относно предходния му пол и име и издаване на нов, както в случаите на осиновяване.

Решението

Предварителни възражения

По възражението, че жалбоподателя няма качеството „жертва“ по смисъла на чл. 34 от ЕКПЧ, то Съдът приема, че преценката дали е засегнат личния живот на жалбоподателя ще се разгледа по същество при оценка дали са спазени изискванията на чл. 8 от

Конвенцията. По възражението, че ЕСПЧ не е компетентен (*ratione personae* и *ratione loci*), то Съдът приема, че е компетентен, тъй като жалбоподателят е полски гражданин, който се оплаква, че полските власти не са изпълнили задължението си да му гарантират пълно признаване на сексуалната му идентичност, като за това е инициирал административни и съдебни производства в Полша. По възражението *ratione temporis*, Съдът приема, че спорът е възникнал между 2011 и 2014 г., когато Конвенцията е в сила.

По възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като не е подадена жалба до Конституционния съд, Съдът повтаря, че конституционната жалба в Полша е ефективно средство за защита само когато се отнася до разпоредба, чиято противоконституционност може да бъде поставена под въпрос и която е основание за индивидуалното решение. Конституционните жалби, основаващи се единствено на предполагаемо погрешно тълкуване на правна разпоредба са изключени от юрисдикцията на Конституционния съд. В настоящия случай Съдът приема, че конституционната жалба не може да приеме за ефективно средство за защита.

По възражението, че е изтекъл шестмесечния срок за подаване на жалбата, тъй като тя е подадена на 18 ноември 2014 г., а решението на Върховния административен съд е от 16 юли 2008 г., то Съдът приема, че е спазен шестмесечния срок, като всички производства, които жалбоподателят е инициирал са приключили на 28 май 2014 г.

По възражението, че жалбоподателят не е претърпял значителни вреди, Съдът приема, че възражението е тясно свързано с оплакването за предполагаемото нарушение на неприкосновеността на личния му живот и ще бъде разгледано по същество.

Оплакването за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията, изразяващо се в нарушение на неприкосновеността на личния и семейния му живот, тъй като пълният му акт за раждане включва отбелязване на пола при раждане му.

По допустимостта на жалбата

62. Съдът намира, че жалбата не е необоснована и не е налице друго основание за недопустимост съгласно чл. 35 от Конвенцията, поради което намира жалбата за допустима.

По основателността на жалбата

63-64. Жалбоподателят твърди, че е искал да кандидатства за френско гражданство и да осинови дете, като за тези производства е било необходимо да представи пълния си акт за раждане, където е посочен пола при раждане му. Той не е инициирал производствата от страх да не се разкрие и да не понесе негативната реакция на обществото, което негативно се е отразило на личния му живот.

65-69. Правителството посочва, че е изпълнило позитивното си задължение да приложи подходящи мерки, осигуряващи правно признаване на промяната на пола и промяна на данните в акта за раждане (с подходящо отбелязване). Правителството подчертава, че в краткото извлечение от акта за раждане, което е необходимо на повечето места, се посочва само новото име и променения му пол. Правителството счита, че пълното премахване на всички записи, свързани с пола при раждането, не може да се счита за задължение съгласно чл. 8 от Конвенцията, нито за такова съгласно международното законодателство. Посочва, че част от европейските държави възприемат този метод, като добавят отбелязвания към акта за раждане на лицето, тъй като не е налице европейски консенсус и следователно е предоставена широка свобода на преценка на националните

власти. На последно място твърди, че запазването на посочване на пола при раждането е важно за съответното лице, тъй като в някои случаи е необходимо да се докажат определени факти, предхождащи промяната на пола (във връзка с образование, родство, наследство).

70-71. Хелзинкската фондация за човешките права посочва, че няма законови разпоредби, определящи производството за признаване на пола на транссексуалното лице, а възможността за промяна на пола е изведена чрез съдебно тълкуване. Отбелязва, че законодателната промяна през 2015 г., на която е наложено вето, е включвала издаването на нов акт за раждане за лицето, като пълният акт за раждане се предоставял само по искане, отправено до съда, за установяване на семейни връзки.

72. Европейският център по право и справедливост посочва, че актът за раждане, който удостоверява раждането на дадено лице, съдържа обективни характеристики за това лице, включително неговото или нейното родство, и служи като справка за целия му/й живот. Кратко извлечение от акта за раждане съдържа релевантна и актуална информация и по този начин представлява доказателство и средство за идентифициране на лицето. Пълното копие на акта за раждане е копие на оригиналния документ, съставен по време на раждането, който включва отбелязвания, направени през живота на лицето. Така процедурат и други държави членки, които са променили условията и процедурите, свързани със промяна на пола, и въпреки това правят отбелязвания към оригиналния акт за раждане.

73-74. Чл. 8 налага на държавите задължение да осигурят на своите граждани правото на ефективно зачитане на тяхната физическа и психологическа неприкосновеност, като това може да включва приемането на конкретни мерки, включително както предоставянето на регулаторна рамка за

съдебни и правоприлагащи механизми, защитаващи правата на лицата, така и прилагането, когато е подходящо, на тези мерки в различен контекст. Жалбоподателят в настоящия случай не се оплаква конкретно от липсата на регулаторна рамка за законно признаване на пола в Полша. Същността на случая е предполагаемото нарушение на правата на поверителност на жалбоподателя, тъй като информацията за промяната на пола му е включена в пълния му акт за раждане. Въпросът, който трябва да бъде решен от Съда, е дали зачитането на личния живот и/или семейния живот на жалбоподателя води до позитивно задължение за държавата-ответник да осигури ефективна и достъпна процедура, позволяваща на жалбоподателя да получи акт за раждане без никакво позоваване на пола при раждането.

75-84. Съответните принципи на Конвенцията са обобщени в решението на Съда по делото *Hämäläinen v. Finland* [GC] (no. 37359/09, §§ 65-68). При изпълнение на задълженията си по чл. 8 държавите се ползват с известна свобода на преценка, като Съдът счита, че когато е застрашен особено важен аспект от съществуването или идентичността на дадено лице, свободата, разрешена на държавата, ще бъде ограничена (вж. *Christine Goodwin v. the United Kingdom* [GC], no. 28957/95, § 90 и *Hämäläinen*, цитирано по-горе, § 67). Жалбоподателят е роден жена, претърпява промяна на пола, променя името и пола в официалните си документи, като са му издадени нови такива и впоследствие сключва брак законно и живее в обществото като мъж. Документите му за самоличност и краткото извлечение от акта за раждане съдържат новите му име и пол, като само в пълния акт за раждане е налице отбелязване относно предходните му име и пол. В ежедневието си лицето може да се индивидуализира с документите му за самоличност и краткото извлечение от акта за раждане. Съдът признава чувствата на жалбоподателя, че отбелязването в пълния

му акт за раждане е унижително и му носи психическо страдание (вж. *Christine Goodwin*, цитирано по-горе, § 77), но приема, че жалбоподателят не е длъжен в ежедневието си да разкрива тези интимни подробности от личния си живот, като не е налице значителна вреда. Освен това пълните актове за раждане не са публично достъпни и рядко се изисква представянето им (във връзка с производство по осиновяване, молба за гражданство). Съдът, като взема предвид историческото значение на акта за раждане, и с оглед обществения интерес счита, че в определени ситуации може да е необходимо установяването на определени факти предшестващи промяната на пола, дори и това да причинява определено неудобство за лицето. Независимо от гореизложеното, Съдът намира, че жалбоподателят не е претърпял значителни вреди от факта, че полът му при раждането е все още видим като отбелязване в пълния му акт за раждане. Не се изключва възможността жалбоподателят потенциално да се сблъска с известно неудобство поради факта, че пълният му акт за раждане съдържа препратка към пола му при раждането, но такъв риск не е в състояние да доведе до извода, че държавата не е изпълнила позитивните си задължения. Съдът приема, че полските власти са постигнали справедлив баланс между различните интереси, като същевременно остават в рамките на широката свобода на преценка, с която разполагат. Следователно

не е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Оплакването за нарушение на чл. 14 от Конвенцията

Жалбоподателят твърди, че е дискриминиран съгласно чл. 14 от Конвенцията, като сравнява своето положение с това на осиновено лице, за което се издава нов акт за раждане.

По допустимостта

Съдът намира, че жалбата не е необоснована и не е налице друго основание за недопустимост съгласно чл. 35 от Конвенцията, поради което намира жалбата за допустима.

По основателността

87-89. Ситуацията на жалбоподателя попада под понятието „личен живот“ и „семеен живот“ по смисъла на чл. 8 от Конвенцията и следователно приложим е чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията. Според Съда ситуацията на жалбоподателя не е същата с положението на осиновените деца, като те не са достатъчно сходни, за да бъдат сравнявани една с друга. Следователно жалбоподателят не може да твърди, че е в същото положение като другата категория лица, на които се позовава (сравнете *Hämäläinen*, цитирано по-горе, §§ 107-13). Предвид това Съдът заключава, че не е налице нарушение по чл. 14 от Конвенцията.

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

Заповедта на полицията към жалбоподателя да премахне издигнат плакат с антипутинско послание на предизборно събитие в подкрепа на Путин и наложената му глоба от 14 евро за неизпълнение на тази заповед представляват намеса в правото на жалбоподателя на свободно изразяване. Тази намеса обаче била законна, преследвала е легитимната цел за предотвратяване на размирици и е била нужна в едно демократично общество.

Решение по делото [Manannikov v. Russia \(no. 9157/08\)](#)

Фактите

През 2007 г. във връзка с парламентарните и президентските избори в Русия се състояли множество публични събития за подкрепа на президента Вл. Путин. Жалбоподателят, активист за правата на човека, решил да отиде на подобно събитие заедно с г-н Б. Събитието се състояло на 27 октомври от 12 до 12.30 на обяд на площад Ленин, в град Новосибирск. Жалбоподателят и г-н Б се присъединили към митингуващите и издигнали плакат, на който пишело „Путин е по-добър от Хитлер“. Двама от участниците на събитието поискали от жалбоподателя и г-н Б да премахнат плаката, но получили отказ. Полицията се намесила и наредила на жалбоподателя и г-н Б да премахнат плаката, като отново последвал отказ от тяхна страна. Накрая на събитието трима човека, облечени в цивилни дрехи, се приближили и разкъсали плаката. Според

жалбоподателя те били полицаи под прикрие. В последствие г-н Б и жалбоподателят били повикани в местното районно полицейско управление и им бил съставен акт за установяване на административно нарушение. Районният съд постановил на базата на видеоматериали, че жалбоподателят развявал провокативен плакат, противоречащ на програмата на събитието. Според съда полицаите законно наредили на жалбоподателя и г-н Б да премахнат плаката, защото представлявал сериозна заплаха за обществения ред, здравето и живота на участниците на събитието. В нарушение на Закона за публичните събития жалбоподателят отказал да изпълни разпореждане на полицейските органи. Районният съд намерил, че поведението му съставлявало „нарушение на установите норми за поведение на публични събития“, което представлявало административно нарушение по Кодекса на административните нарушения. За извършеното нарушение жалбоподателят бил глобен 500 руски рубли или 14 евро. При обжалването по-горестоящият съд потвърдил решението.

Решението

19-23. Жалбоподателят твърди, че е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията поради наложената му глоба. Според правителството жалбоподателят не е претърпял значителна вреда по смисъла на член 35, § 3 (b) от Конвенцията, защото му била наложена глоба в малки размери и случаят бил разгледан обстойно от вътрешните съдилища. Жалбоподателят твърди, че глобата, независимо от размера ѝ,

съставлява непропорционална намеса в правото му на свободно изразяване. Размерът на глобата от 14 евро бил малък и жалбоподателят не твърдял, че предвид личното му положение този размер бил значителен за него. Същевременно обаче, нарушение на Конвенцията може да засегне важни въпроси по принципите и да породи значителни вреди, независимо от имуществения интерес. Жалбоподателят бил признат за виновен за извършването на административно нарушение и в следствие глобен за действие, което според него било част от правото му на свободно изразяване. Поради това Съдът смята, че жалбоподателят е претърпял значителна вреда.

24 -25. Жалбоподателят твърди, че намесата в правото му на свободно изразяване не била нужна в едно демократично общество. Дори плакатът му да изглеждал провокативен за някои, той не бил обиден към участниците или организаторите на събитието. Действието му не представлявало заплаха за обществения ред, живота и здравето на хората. Жалбоподателят не участвал в действия на насилие. Липсвала „належаща социална нужда“ да бъде заведен в полицейския участък, тъй като актът за извършеното нарушение е можело да бъде съставен на място. Според правителството намесата в правото на изразяване на жалбоподателя била основана на закона, преследвала легитимната цел за защита на обществения ред и сигурност, предотвратявала престъпността, защитавала правата на останалите и била нужна в едно демократично общество. Жалбоподателят е могъл е да провокира участниците в публичното събитие и да доведе до нарушаване на обществения ред. Други участници на събитието били недоволни и помолили жалбоподателя да премахне плаката. Националните съдилища установили, че излагането на плаката представлявало сериозна заплаха за живота и здравето на хората и поради това заповедта

на полицейския орган била законосъобразна. Като не изпълнил заповедта, жалбоподателят нарушил правилата за поведение на публични събития. Наложената му глоба била пропорционална на преследваната цел.

26-30. Твърденията на жалбоподателя, че обстоятелствата по делото съставляват намеса в правото му на свободно изразяване, не били оспорени от правителството. Съдът намира, че полицейската заповед за премахване на плаката и последващото осъждане на жалбоподателя съставляват такава намеса. Полицейската заповед била законосъобразна. Полицейският орган могъл да изисква от жалбоподателя да се въздържа от всякакви действия на основание Закона за публичните събития, които биха довели до нарушаване на обществения ред или правилата за поведение на публични събития. Осъждането на жалбоподателя по член 20, ал.2 от Кодекса за административните нарушения затова, че нарушил правилата за поведение на публични събития, било основано на установеното от националните съдилища нарушение на Закона за публичните събития. Според последния участниците в публични събития следва да спазват законосъобразните заповеди на полицейските органи и да не нарушават обществения ред. Фактът, че жалбоподателят не изпълнил полицейската заповед, не бил оспорен от него и поради това осъждането му било законосъобразно. Според Съда намесата в правото на свободно изразяване на жалбоподателя е преследвало легитимната цел за „предотвратяване на безредици“ и „защита на правата и свободите на останалите“.

30-38. Полицейската заповед била издадена със съображенията, че плакатът не отговарял на програмата на събитието, бил провокативен и можел да доведе до напрежение между участниците. Предвид факта, че националните съдилища се

намират в по-добра позиция да преценят дали плакатът бил провокативен или обиден към останалите участници и обществото отколкото един международен съдия, Съдът дава вяра на оценката на националните съдилища, че банерът действително би могъл да бъде възприет като обиден от някои от участниците. Този факт сам по себе си не може да обоснове намеса в свободата на изразяване. Според практиката на Съда една демонстрация може да бъде възприета за обидна от хора с противоположни идеи и възприятия.

Правото на контрадемонстрация не е абсолютно, може да се ограничава, когато накърнява правото на демонстрация на останалите. Също така, жалбоподателят се намирал по средата на публичното събитие, като нищо не му пречело до издигне провокативния плакат извън събитието. Това изкривило посланието на публичното събитие – подкрепа за Вл. Путин, и попречило на полицията да осигури мирното провеждане на събитието. Когато се появило напрежение между жалбоподателя и някои от участниците, полицията заповядала на жалбоподателя и г-н Б да приберат плаката. Заповедта не изглежда да е била прекомерна, тъй като полицейските органи били компетентни да оценят рисковете за сигурността и да наложат съответните мерки. Следователно, наложената мярка била пропорционална на преследваните цели. Жалбоподателят не бил отстранен от събитието. Осъждането му за наложеното административно нарушение и наложената глоба от 14 евро не били прекомерни. Поради това наложените мерки на жалбоподателя в конкретния случай са били нужни в едно демократично общество. Предвид това Съдът не установява нарушение на член 10 от Конвенцията.

Съвпадащо мнение на съдия Ravarani

Не е налице нарушение на член 10 от Конвенцията. Случаят се отнася по-скоро да неспазването от страна на жалбоподателя на

законосъобразна и пропорционална полицейска заповед, наложена с оглед предотвратяването на размирици по време на събитието. Жалбоподателят и г-н Б са успели да изразят мнението си по време на демонстрацията. Те останали по време на цялото пропутинско събитие и държали плаката си. Следователно, не е имало конкретни пречки за изразяването на мнението им. Същевременно обаче, ако жалбоподателят и г-н Б бяха застанали от страни на тълпата и издигнали плаката си, а полицията беше реагирала, със сигурност правото по член 10 щеше да бъде засегнато. В този контекст, изявлението „плакатът на жалбоподателя изкривява и подкопава посланието на другите участници и на цялостната демонстрацията, което е била в подкрепа на г-н Путин“ е прекалено двусмислено и може да се разбира като ограничаващо правото на контрадемонстрация, защитено от член 10 от Конвенцията. Завеждането на жалбоподателя в районното полицейско управление би могло да доведе до нарушение на правото на изразяване, ако беше показано, че е провокирано от съдържанието на плаката. Ако полицейският орган бе използвал сила, за да доведе жалбоподателя в полицейския участък и той бе принуден да остане там прекомерно дълго време за съставянето на акта, тогава нарушение на Конвенцията би имало. Обаче тези обстоятелства са неясни в настоящия случай и жалбоподателят не е подал оплакване по член 5 от ЕКПЧ.

Съвпадащо мнение на съдиите Elósegui и Zünd

Не налице нарушение на член 10 от Конвенцията. Един от основните елементите, който следва да бъде взет предвид като ограничаващ правото на свободно изразяване, е правото на

изразяване на останалите граждани. Гражданите, които са поискали официално разрешение за демонстрация, следва да могат свободно да се събират без да бъдат притискани от други граждани, които мислят различно. Издигането на плакат от страна на жалбоподателя променило цялото естество на пропусчинската демонстрация. Това поведение нарушило правото на свободно изразяване на останалите. Упражняването на едно право може да бъде ограничено, ако пречи на упражняването на правата на останалите. Съдът многократно е наблюдавал на правото на контрадемонстрация, което в настоящия случай не е абсолютно и следва да бъде упражнявано, като се зачитат правата на останалите.

Особено мнение на съдиите Seibert-Foehr и Pavli

В настоящия случай не е било необходимо задържането на жалбоподателя в полицейското управление за няколко часа след края на публичното пропусчинско събитие. Правителството не демонстрира, че е могла да бъде наложена по-лека мярка за защита на обществения ред. Властите в случая не обосноваха нуждата от защита на обществения ред чрез заповедта за премахване на плаката и налагането на глобата. Жалбоподателят не е попречил на останалите участници да изразят свободно мнението си. Причината за неговото осъждане е фактът, че плакатът, който показвал, бил сметнат за провокативен. Отказът му да го премахне не довело до реакции у останалите участници. Въпреки това бил заведен в полицейското управление след края на събитието. Правителството твърди, че действията му „биха“ провокирали останалите участници и довели до размирици. Репресивни мерки не могат да бъдат налагани поради хипотетични предположения. Израз на правото на свободно изразяване, което е сметнато за провокативно, не може да бъде достатъчно

основание за оправдаване на намесата. Когато провокативни възгледи могат да доведат до размирици на събитие, могат да бъдат налагани превантивни мерки за деескалация като разделяне на участниците в демонстрацията. В случая полицията не предприела подобни мерки, нито наредила на жалбоподателя да се премести. Тя изчакала жалбоподателя да си тръгне към къщи и тогава го санкционирала. Това противоречи на предположението, че държанието на жалбоподателя попречило на полицията да осигури мирното провеждане на събитието. Полицейските органи е трябвало да предприемат по-леки мерки. Не смятаме, че изразения дискомфорт на двама участника от плаката на жалбоподателя обосновава заповедта за премахването му. Рискът от размирици не се осъществил и следователно отвеждането на жалбоподателя в полицейския участък, държането му там и налагането на глоба били безпредметни. Поради тези причини и липсата на належаща социална нужда от осъждането на жалбоподателя, ние смятаме, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията в настоящия случай.

Отказът на Държавния архив на Република Хърватия да разкрие 25 документа, класифицирани с най-висока степен, не води до нарушение на правото на жалбоподателя на свободен достъп до информация. Предвид степента на процесуалните гаранции, мотивите на националните органи за постановяване на отказ за достъп до класифицираната информация били релевантни и достатъчни. Намесата в правото на жалбоподателя на свободен достъп до информация била необходима и пропорционална с оглед важните цели на националната сигурност. Отказът бил предмет на контрол пред пет различни вътрешни инстанции, като

не можело да се изисква от тях да представят такива мотиви, каквито биха представили по граждански и административни дела, поради характера на търсената информация. Съдът не установява нарушение на член 10 от Конвенцията.

Решение по делото [Šeks v. Croatia \(no. 39325/20\)](#)

Фактите

Жалбоподателят бил пенсиониран политик, който в миналото заемал важни политически постове. През 2017 г. направил искане до Държавния архив на Хърватия за получаването на достъп до 56 документа, част от архива на Президентството от периода между 1994 г. и 1996 г. Искането било мотивирано от желанието му да напише книга за създаването на Република Хърватия. Документите били класифицирани като държавна тайна за период от 30 години. Държавният архив се допитал до Президентството на Хърватия дали документите да бъдат декласифицирани, тъй като принадлежали на институцията. Преди да вземе решение Президентството поискало становище от Съвета по национална сигурност. Съветът разгледал искането на жалбоподателя и съдържанието на документите, като дал заключение, че интересите, поради които документите били класифицирани – независимостта, интегритета, националната сигурност и външните ѝ отношения на Република Хърватия – надделявали и евентуалната декласификация би нарушила чл. 6 от Закона за класифицираната информация. Президентът декласифицирал 31 от поисканите документи, а за останалите 25 постановил отказ. Документите, достъпът до които бил отказан, представлявали протоколи от заседания на Съвета по отбрана и национална сигурност между 1994 и 1996 г., който бил съвещателен орган на президента на Хърватия и разглеждал

стратегически въпроси по държавна политика и национална сигурност, както и координирал дейностите между висши държавни органи и институции. Жалбоподателят бил член на Съвета през този период. Държавният архив постановил отказ за декласифицирането на 25 документа, които били строго секретни, и постановил решение за даване на достъп до останалите 31 документа, които били декласифицирани според решението на президента. Жалбоподателят подал жалба към Комисарят по информацията, който в последствие я отхвърлил с аргументите, че единствено собственикът на документите – Президентството на Република Хърватия – бил компетентен да измени нивото на класификация на конфиденциалната информация и че действията били законни. Върховният административен съд отхвърлил жалбата на жалбоподателя срещу решението на Комисаря по информацията. Жалбоподателят сезирал Конституционния съд с твърденията, че правото му на справедлив съдебен процес и правото му на достъп до информация били нарушени. Конституционният съд отхвърлил конституционната му жалба.

Решението

26-31. Жалбоподателят твърди, че отказът за декласифициране на документите съставлява нарушение на правото му да получи информация. Вътрешните съдилища не извършили правилна преценка на отказа съобразно критериите по член 10 от ЕКПЧ. Правителството твърди, че член 10 не гарантира правото на лица да търсят достъп до информация, която принадлежи или е ограничена от държавите, нито че съставлява задължение за държавите да предоставят подобна информация. Правото на достъп до класифицирана информация следвало да се тълкува ограничително поради естеството на подобна информация и всяка държава следвало да преценява сама по отношение на налагането на рестрикции

на достъпа до информация, предмет на национална сигурност. Ако правото на достъп до класифицирана информация, принадлежаща на държавата, било едно от правата, гарантирани от чл. 10 от ЕКПЧ, то Съдът следвало да извършва оценка на целта на класифициране и на отказа на предоставяне на информация, както и пропорционалността, които не попадали в обхвата. Според правителството в настоящия случай липсвала оправдана цел, поради която жалбоподателят да получи достъп до класифицираните документи. Той не представил обяснения защо въпросните документи били нужни за написването на книгата му, нито обяснил значението им и връзката им с предмета ѝ. В скорошно интервю показал, че документите били ненужни за написването на книгата, тъй като успял да я завърши без тях и бил на път да я публикува. Документи не били от обществена значимост, не засягали благосъстоянието на гражданите или общността. Не могли да повдигнат въпроси, засягащи обществени проблеми, и не обхващали тема, по която обществото имало интерес да бъде информирано. Били изминали 25 г. от войната и множество книги и статии били написани по темата. Жалбоподателят бил пенсиониран се политик, който за разлика от медиите и неправителствени организации нямал задачата да поставя пред обществото значими за него въпроси.

32-34. Жалбоподателят твърди, че член 38 (4) от Конституцията на Хърватия гарантирал правото на достъп до информация, съхранявана от държавни органи. В настоящия случай правата на жалбоподателя били нарушени, защото решението на президента не демонстрирало, че анализ на пропорционалността бил извършен. Жалбоподателят поискал достъп до класифицираните документи с оглед написването на публикация от научно естество с предмет създаването на Хърватия и в последствие упражняване на правото си

на свободно изразяване. Според вътрешното право не съществувало задължение за мотивиране на искането за достъп до информацията. Търсената информация за създаването на съвременната държава и войната била от обществено значение и била обект на множество политически кампании. Въпреки че не бил журналист или представител на неправителствена организация, като пенсиониран политик, който правел научно изследване на тема „голямата битка за свободата и независимостта на Хърватия”, доказал, че работата му не била за лична изгода.

35-45. Съдът напомня, че член 10 от Конвенцията не предоставя на лица правото на достъп до информация, съхранявана от публични органи, нито задължава правителството да предостави такава информация на лицето. Същевременно обаче такова право или задължение може да възникне, когато достъпът до информация е от значение, за да може лицето да упражни правото си на свободно изразяване, в частност „правото да получава и разпространява информация”. За да реши този въпрос, Съдът се позовава на принципите, изведени в *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC] (no. 18030/11), а именно: а) целта на искане за информация, б) характерът на търсената информация в) ролята на жалбоподателя, г) дали информацията е била готова и на разположение. Жалбоподателят потърсил достъп до класифицирана информация с цел написването на книга за създаването на хърватската държава. Не бил задължен от националното право да посочи причини, поради които търси въпросната информация. Според Съда е без значение дали документите са били от съществено значение за написването на книгата. От значение е, че жалбоподателят потърсил достъп до тях с цел да представи на своите читатели пълна и детайлна хронология по отношение на събитията през този период. Характерът на търсената информация следва

да отговаря на критерия за обществен интерес, който е налице, когато оповестяването осигурява прозрачност на начина на водене на обществените дела и на въпросите, представляващи интерес за цялото общество, и по този начин позволява участието на широката общественост в общественото управление. Какво съставлява предмет от обществен интерес, е въпрос, който зависи от всички обстоятелства по делото. В настоящия случай Конституционният съд на Хърватия заключил, че написването на научна монография за създаването на модерната хърватска държава представлява въпрос от обществен интерес. На последно място, въпреки това, че декласифицирането на документи може да се окаже трудоемка дейност, липсват данни, които да покажат, че материалите не са били готови или на разположение.

44–53 Според правителството жалбоподателят не претърпял сериозни вреди. На него му бил предоставен достъпът до 31 документа от поисканите 56. В това време успял да завърши книгата си и в интервю споделил, че щяла да бъде публикувана скоро. Поради това отказът от достъп до информация до останалите документи не бил пречка за създаването на научната монография. Според жалбоподателят вредите, които претърпял не били незначителни. Той нямал достъп до цялата налична информация за написването на книгата му, което от своя страна довело до закъснения и нуждата от допълнително изследване. То се оказало безрезултатно, защото не могъл да намери заместил на информацията от 25-те класифицирани документа. Въпреки че книгата му била публикувана, ново издания щяла да бъде издадено, ако могъл да получи достъп до засекретените документи. Критерият за незначителни вреди предполага, че нарушаването на права следва да съдържа минимална степен на сериозност, за да бъде разгледано пред международен съд.

Оценката на минималната степен следва да бъде направен с оглед субективните възприятия на жалбоподателя и обекта на търсената защита. По отношения на случаи, касаещи свобода на изразяване, прилагането на критерия по член 35, § 3 (b) от Конвенцията предполага взимането предвид на значението на свободата на изразяване и внимателната оценка от Съда. Според Съда фактът на публикуването на книгата не е решаващ по въпроса дали жалбоподателят е претърпял вреди. Жалбоподателят трябвало да търси допълнителна информация и закъснял с публикуването на книгата. В този случай прилагането на Закона за класифицираната информация от националните органи засяга важни принципи по отношение достъпа до класифицирана информация. Поради Съдът не може да отхвърли жалбата на основание член 35, § 3 (b).

53-59. Жалбоподателят не оспорва законността на намесата в правото на свободно изразяване, но не разбира коя легитимна цел е била преследвана с отказа от декласифициране на документите. Вътрешните органи не извършили оценка на пропорционалността и презумирали, че такава била извършена от Президентството. Държавата трябвало да покаже, че е проверила в пълнота исканата информация и че е претеглила противоречивите интереси. Решението за отказ да бъде предоставена информацията трябвало да съдържа конкретната цел, която се преследвала с засекретяването на всеки един документ. Органите трябвало да мотивират защо било нужно класифицирането на целия документ, а не на отделни негови части. Според правителството намесата в правото на жалбоподателя на свободно изразяване било на основание раздел 22 от Закона за Държавния архив и архивираната информация. Класифицирането на информацията преследвало целта да защити независимостта, интегритета и сигурността на Хърватия. Вътрешните органи били

извършили оценка на противоречащите интереси. Държавата нямало как *ex post facto* да представи доказателства, че разкриването на класифицираните документи ще нанесе непоправими вреди на упоменатите ценности. Подобно изискване би обезсмислило класифицирането на информация.

60-65. Според Съда властите се намесили в правото на свободно изразяване на жалбоподателя по член 10, § 1 от Конвенцията, като отказали да му бъде предоставен достъп до исканите документи. Подобна намеса следва да бъде „предписана от закона“, да преследва една или повече легитимни цели и да бъде нужна в едно демократично общество. Настоящата намеса е предписана от закона – чл. 22 от Закона за Държавния архив и архивните документи. Съдът се съгласява, че класифицирането преследва оправданата цел за защита на независимостта, интегритета и сигурността на Хърватия. Щом се отнася до национална сигурност на държавите трябва да бъде предоставена широка свобода на преценка при оценката на това какво представлява риск за националната сигурност в техните страни в определен момент. Понятията „национална сигурност“ и „обществената сигурност“ трябва да се прилагат и тълкуват ограничително и да се прилагат единствено, когато е нужно да се попречи на разкриването на информация за целите на защита на националната сигурност и обществената безопасност. Принципите на законност и върховенство на правото изискват при налагането на мерки, които могат да застрашат основни права на човека, да бъдат предмет на състезателно производство пред независим орган, който да осъществи контрол върху тяхното постановяване. В случаи като сегашния Съдът разглежда внимателно националната процедура, за да се увери, че тя включва адекватни гаранции за защитата на интересите на заинтересованите лица.

66-73. Жалбоподателят твърди, че липсва оценка на пропорционалност при постановяването на отказа за достъп до класифицираните документи. Същевременно обаче жалбоподателят не твърди, че действията на властите не са основани на закона. Той поискал достъп до 56 класифицирани документи. Съветът по национална сигурност представил становище пред президента по декласифицирането на 31 от тях, като декласифицирането на останалите 25 би довело до застрашаването на независимостта, интегритета, националната сигурност и външни отношения на Хърватия. Следователно, институцията, на която принадлежели документите, разгледала искането на жалбоподателя и се допитала до специализиран съвещателен орган, като в по-голямата си част искането било уважено. Комисарят по информацията също имал достъп до класифицираните документи и можел да осъществи контрол върху решението за отказ на достъпа до тях. Той потвърдил заключението на президента, че декласифицирането би могло да доведе до застрашаването на националната сигурност и външните отношения на Хърватия, както и отбелязал, че жалбоподателят не представил мотиви защо разкриването на информация за общественото благо надделява над останалите интереси. Не следва от изложените обстоятелства, че органите не са извършили оценка на пропорционалността. В същото време искането на жалбоподателя било предмет на контрол пред пет различни национални органа. Отказът на президента да декласифицира 25-те документа бил постановен след становище на специализиран орган, компетентен да разглежда въпроси по национална сигурност, и в последствие бил предмет на контрол от Комисаря по информацията, Върховния административен съд и Конституционния съд. В контекста на националната сигурност не може да се очаква от компетентните органи да предоставят подробни мотиви, каквото е

изискването при граждански и административни дела. Предоставянето им може да влезе в противоречие с целта, поради която информацията е била класифицирана на първо място. Предвид степента на процесуалните гаранции, предоставени на жалбоподателя, мотивите на националните органи за постановяване на отказ за достъп до класифицираната информация са били релевантни и достатъчни. Намесата в правото на жалбоподателя на свободен достъп до информация била необходима и пропорционална с оглед важните цели на национална сигурност и че последващото независимо вътрешно преразглеждане на искането му при тези обстоятелства не било извън широката свобода на преценка на държавата в тази област. Следователно Съдът не установява нарушение на член 10 от Конвенцията.

6. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

Общата и дискриминационна пасивност на правоприлагащите органи при твърдения за домашно насилие може да създаде климат, благоприятстващ по-нататъшното разпространение на насилието, упражнявано върху жертвите само защото са жени.

Решение по делото [A and B v. Georgia \(no. 73975/16\)](#)

Вж по-горе раздели „[Допустимост на жалбите пред ЕСПЧ](#)“ и „[Забрана за дискриминация](#)“

Фактите

Жалбоподателите са майката и синът на С., която е била убита от партньора си Д., баща на втория жалбоподател, на 25 юли 2014 г.

През декември 2011 г. С., тогава 17-годишна е била отвлечена от Д. – полицейски служител в същия град – с цел брак. Двамата живели заедно до юни 2012 г., когато С. се върнала при родителите си, заради упражняван физически и психически тормоз от Д.

С. и семейството ѝ били системно обект на вербално и физическо насилие от страна на Д. Той ги заплашвал с убийство, изтъквайки, че е полицай и има връзки в полицията. Макар С. и семейството ѝ да се страхували да се оплакват от актовете на насилие, част от най-бруталните случаи все пак били съобщавани на полицията и прокуратурата. Въпреки това спрямо Д. не били предприети действия, а той дори бил повишен.

Според наличните по делото материали многобройни независими свидетели

потвърждават в писмените си показания, че в периода от април 2011 г. до юли 2014 г. Д. се е възползвал от служебното си положение, за да тормози С. По-специално, през този период той i) поне седем пъти заплашително е размахвал служебния си пистолет, ii) редовно е заплашвал, че ще повдигне фалшиви обвинения срещу бащата и брата на С., ако тя се оплаче в полицията и iii) често е казвал, че не се страхува от правоприлагащите органи, тъй като самият той е част от тях. Цялата тази информация е станала известна както на полицията, така и на прокуратурата.

На 25 юли 2014 г., след като дала показания в Главния инспекторат относно пореден инцидент с насилие от страна на Д., С. била застреляна от Д. в обществен парк със служебното му оръжие.

Д. бил осъден за предумишлено убийство на член на семейството на единадесет години лишаване от свобода. В присъдата не се споменава възможната роля на дискриминацията, основана на пола, при извършването на престъплението.

На 22 януари 2015 г. първата жалбоподателка, действаща от свое име и от името на втория жалбоподател, подала жалба до Главна прокуратура с искане да бъде започнато наказателно разследване за това, че съответните полицейски служители и прокурори не са защитили живота на дъщеря ѝ и не са обърнали необходимото внимание на многократните сигнали за домашно насилие. Жалбоподателка твърдяла, че небрежното поведение на държавните служители може да е било повлияно от дискриминация, основана на пола. В рамките на образуваното производство за предполагаема небрежност срещу полицейските служители били

разпитани жалбоподателката, полицаи и свидетели на един от най-тежките побои срещу С. (от 31 август 2013 г., когато С. е била пребита в дома на родителите си, а пристигналите на място полицаи не предприели мерки за защитата ѝ), но не били повдигнати обвинения. Първата жалбоподателка така и не получава отговор дали има образувано разследване относно действията на прокурорите.

На 22 януари 2015 г. жалбоподателката, действаща от свое име и от името на втория жалбоподател, предявила иск срещу Министерството на вътрешните работи и Главната прокуратура за неосигуряване на защита на живота на дъщеря ѝ, като претендирала обезщетение за неимуществени вреди в размер на приблизително 34 000 евро. Националният съд уважил частично иска, присъждайки им 7 000 евро. В решението се посочва, че публичните органи са длъжни да реагират бързо и ефективно на твърденията за дискриминация, което задължение обаче е било грубо пренебрегнато. Във връзка с инцидента от 31 август 2013 г. съдът отбелязва, че полицейските служители не са разпитали С. или свидетелите на инцидента, не са издали ограничителна заповед срещу Д. и не са предприели мерки, насочени към ограничаване на използването на служебния му пистолет. Що се отнася до ролята на прокурорите, съдът отбелязва, че те не са изпълнили задължението си да проведат адекватно наказателно разследване на въпросните инциденти с насилие. Националният съд заключава, че ответните органи, които следва да се считат за отговорни заедно със съответните длъжностни лица, не са предприели мерки за прекратяване на дискриминацията, основана на пола, и за защита на живота на С.

Решението

31-32. Жалбоподателите се оплакват, че властите не са защитили С. от домашно

насилие и не са провели ефективно разследване на обстоятелствата, довели до смъртта ѝ – чл. 2 във връзка с чл. 14 от Конвенцията.

33-36. Правителството твърди, че жалбоподателите са загубили статута си на жертви, тъй като Д. е бил осъден, а гражданските съдилища са признали неправомерното поведение на правоприлагащите органи и са присъдили обезщетение. Жалбоподателите възразяват, че използваните вътрешноправни средства за защита не са довели нито до изрично признаване на нарушението на правата им по Конвенцията, нито до адекватно обезщетение. Съдът отбелязва, че въпросът за евентуалната загуба на статута на жертва на жалбоподателите е тясно свързан с въпроса за ефективността на разследването на обстоятелствата, допринесли за смъртта на техния близък роднина.

37-38. Жалбоподателите твърдят, че полицията и прокуратурата са били наясно с опасността за живота на С., но не са предприели необходимите превантивни мерки. Твърдят, че неподходящите и дискриминационни реакции на полицията и прокуратурата на оплакванията на С. относно агресивното поведение на партньора ѝ, съчетани с неуспеха им да разследват обстоятелствата, допринесли за смъртта ѝ, и да подведат под наказателна отговорност замесените служители на правоприлагащите органи за това, че не са успели да защитят живота ѝ, са в основата на нарушението от страна на държавата на материалните ѝ позитивни задължения по членове 2 и 14 от Конвенцията. Правителството не оспорва фактите и правните доводи, но представя данни за различни законодателни, бюджетни и административни мерки, предприети от държавата ответник за справяне с домашното насилие.

39. Като отчита, че твърденията на жалбоподателите касаят недостатъчното

признаване от страна на властите на феномена на дискриминацията срещу жените и подчертава, че настоящото дело не е пряко свързано с насилствените действия на Д., които в крайна сметка са довели до осъждането му след убийството на С., а по-скоро с реакцията на властите или липсата на такава на неговите действия и на жалбите на С. и нейното семейство преди и след убийството ѝ. Поради това фактът, че той е бил действащ полицаи и познат на тези, които са разследвали оплакванията на С., може да бъде от значение за преценката на Съда на въпросите, свързани с процесуалните и материалните аспекти на чл. 2 и твърдяната загуба на статут на жертва.

40-42. Съдът повтаря, че едно благоприятно за жалбоподателя решение или мярка по принцип не е достатъчно, за да го лиши от статута му на „жертва“, освен ако националните органи не са признали, изрично или по същество, и след това не са предоставили обезщетение за нарушението на Конвенцията. В случаите, отнасящи се до евентуална отговорност на държавни служители за смъртни случаи Конвенцията не изисква непременно предоставянето на наказателноправно средство за защита, но може да има изключителни обстоятелства, при които само ефективно наказателно разследване би било в състояние да изпълни процедурното позитивно задължение на държавата по чл. 2. Такива обстоятелства могат да бъдат налице, например, когато животът е бил загубен или изложен на риск поради поведение на публичен орган, което надхвърля грешка в преценката или небрежност. Когато е установено, че небрежността, която може да се припише на държавни служители или органи, надхвърля грешка в преценката или небрежност, в смисъл че въпросните органи – напълно осъзнавайки вероятните последици и пренебрегвайки предоставените им правомощия – не са предприели мерки,

които са били необходими и достатъчни за предотвратяване на рисковете, фактът, че на отговорните за застрашаването на живота лица не е било повдигнато обвинение в извършване на престъпление или не са били подведени под отговорност, може да представлява нарушение на чл. 2, независимо от всички други видове средства за защита, които лицата могат да упражнят по своя инициатива (вж. *Tkheldize v. Georgia*, no. 33056/17, § 59). Относно материалните позитивни задължения на държавата по чл. 2 и чл.14 Съдът препраща към решението си *Tkheldize* – първото дело, разкриващо неспособността на държавата да се справи с домашното насилие и насилието срещу жени като цяло (цитирано по-горе, §§ 48-51). Освен това Съдът повтаря още веднъж, че пропусъкът на държавата да защити жените от домашно насилие нарушава правото им на равна защита пред закона и че не е необходимо този пропуск да е умишлен. Той вече е постановявал, че „общата и дискриминационна пасивност на съдебната власт, [създаваща] климат ... благоприятен за домашното насилие“, представлява нарушение на чл. 14 от Конвенцията (вж. *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, §§ 191 и сл.). Такова дискриминационно третиране е налице, когато действията на властите не са просто несправяне с въпросното насилие или забавяне в действията, а се равняват на многократно допускане на такова насилие и отразяват дискриминационно отношение към жалбоподателката като жена (вж. *Talpis v. Italy*, no. 41237/14, § 141). Всъщност от органите, които трябва да установят дали съществува реален и непосредствен риск за живота на една или повече идентифицирани жертви на домашно насилие, като извършат самостоятелна, проактивна и всеобхватна оценка на риска се изисква незабавен отговор на твърденията за домашно насилие (вж. *Kurt v. Austria* [GC], no. 62903/15, § 190).

Процедурни задължения и статут на жертва

43-44. Съдът отбелязва, че бездействието и небрежността на правоприлагащите органи са били една от основните причини, поради които е допусната ескалация на домашното насилие, завършило с убийството на С., че органите са знаели или е трябвало да знаят за високото ниво на риск, пред който е била изправена тя, ако не изпълнят полицейските си задължения и следователно тяхното бездействие и небрежност надхвърлят обикновената грешка в преценката. Компетентният разследващ орган обаче нито е направил опит да установи отговорността на полицейските служители за това, че не са реагирали правилно на множеството случаи на насилие, основано на пола, случили се преди убийството на С., нито е счел за необходимо да предостави на жалбоподателите статут на жертви в образуваното наказателно производство, а бездействията на прокуратурата дори не са били разследвани. Въпреки това, с оглед обстоятелства по делото, сочещи на възможна дискриминация, основана на пола, от страна на правоприлагащите органи спрямо С., Съдът счита, че е било наложително провеждането на смислено разследване на действията на полиция и прокуратура, които може да са били мотивирани от дискриминация. Фактът, че предполагаемият извършител на насилието е бил полицейски служител и че е заплашвал жертвата и нейното семейство с положението си, прави още по-належащо провеждането на адекватно разследване.

45-46. Макар изложеното да е достатъчно за Съда да заключи, че е налице нарушение на процедурните задължения по чл. 2 във връзка с чл. 14 от Конвенцията, той отбелязва и че обезвредата, предложена в наказателното и гражданското производство е била недостатъчна. В съдебния процес срещу Д. не е обсъдена евентуалната роля на дискриминацията, основана на пола, в извършването на престъплението. Що се отнася до гражданското производство,

макар да е несъмнено положително, че националните съдилища са признали, че правоприлагащите органи не са предприели мерки, целящи да сложат край на дискриминацията, основана на пола, и да защитят живота на С., Съдът отбелязва, че те не са разширили проверката си до въпроса дали официалната толерантност към случаите на домашно насилие може да е била обусловена от същите предразсъдъци, свързани с пола. Съдилищата не са разгледали и въпроса дали е имало индикации за мълчаливо съгласие или покровителство на съответните служители на правоприлагащите органи по отношение на насилието, мотивирано от пола, извършено от техния колега Д. Тези пропуски в реакцията на националните съдилища не са съобразени с повишеното задължение на държавата отговорник да се справи с престъпленията, мотивирани от предразсъдъци. Следователно при конкретните обстоятелства по делото и като се имат предвид естеството и размерът на паричното обезщетение, жалбоподателите са запазили статута си на жертви по смисъла на чл. 34 и е налице нарушение на процедурния аспект на чл. 2 във връзка с чл. 14 от Конвенцията.

Материалноправни позитивни задължения

47-48. Съдът посочва, че в случая очевидно е имало трайна ситуация на домашно насилие, което означава, че не може да има съмнение относно непосредствената опасност за жертвата и че полицията е знаела или със сигурност е трябвало да знае за естеството на тази ситуация. Полицията не е проявила необходимото специално старание и е допуснала сериозни пропуски в работата си. В тази връзка Съдът повтаря, че недостатъците при събирането на доказателства при докладван инцидент на домашно насилие могат да доведат до подценяване на нивото на действително извършеното насилие, могат да имат вредни последици за перспективите за започване на

наказателно разследване и дори да обезкуражат жертвите на домашно насилие, които често вече са подложени на натиск от страна на обществото, в бъдеще да не съобщават на властите за член на семейството, който упражнява насилие. Съдът също така отбелязва, че жертвата някога е била уведомена от полицията за процесуалните си права и за различните законодателни и административни мерки за защита, с които разполага. Освен това Съдът счита, че бездействието на националните правоприлагащи органи изглежда още по-обезпокоително, когато се оценява на фона на факта, че самият насилник е бил полицейски служител. Нещо повече, въпреки че правоприлагащите органи са били напълно наясно, че той използва различни атрибути на служебното си положение, за да извърши насилие над С. (многократно я е заплашвал със служебния си пистолет, многократно е твърдял, че действията му са безнаказани поради принадлежността му към правоприлагащите органи, заплашвал е да повдигне фалшиви обвинения срещу бащата и брата на С., ако жертвата съобщи за насилието в полицията, и т.н.), полицията не само не е сложила край на тази демонстрация на крайна безнаказаност и произвол, а напротив – позволили са на предполагаемия насилник да участва в разпита на жертвата си и скоро след това са повишили насилника в по-висок полицейски ранг. Съдът намира този аспект на делото за особено обезпокоителен, тъй като очаква от държавите членки да бъдат още по-строги при разследването и, когато е уместно, при наказването на собствените си служители на реда за извършването на тежки престъпления, включително домашно насилие и насилие срещу жени като цяло, отколкото при обикновените нарушители, тъй като става въпрос не само за индивидуалната наказателноправна отговорност на извършителите, но и за

задължението на държавата да се бори с чувството за безнаказаност, което нарушителите изпитват по силата на самата си длъжност, и да поддържа общественото доверие и уважение към системата на правоприлагане.

49. „Ето защо Съдът заключава, че настоящият случай може да се разглежда като още един ярък пример за това как общата и дискриминационна пасивност на правоприлагащите органи при твърдения за домашно насилие може да създаде климат, благоприятстващ по-нататъшното разпространение на насилието, упражнявано върху жертвите само защото са жени. Пренебрегвайки множеството различни мерки за защита, които са били пряко достъпни, властите не са предотвратили насилието, основано на пола, срещу близката на жалбоподателя, което е завършило с нейната смърт, и са утежнили този провал с отношение на пасивност, дори приемане, по отношение на предполагаемия извършител, по-късно осъден за убийството на жертвата. По този начин държавата-ответник е нарушила материалните си позитивни задължения по член 2 от Конвенцията във връзка с член 14.“

Ситуацията на жалбоподателя, транссексуално лице, не е същата с тази на осиновените деца, на които се издава нов акт за раждане, и те не могат да бъдат сравнявани една с друга. Не може да се приеме, че е налице дискриминация и нарушение на член 14 от Конвенцията.

Решение по делото [F Y v. Poland \(no 74131/14\)](#)

Вж по-горе раздела „[Право на зачитане на личния и семеен живот](#)“

7. ПРАВО НА СВОБОДНИ ИЗБОРИ

Общото ограничение на правото на глас спрямо всички лица с интелектуални или психични увреждания трябва да подлежи на строг контрол. Автоматичното лишаване на жалбоподателя от активно избирателно право вследствие на поставянето му под ограничено запрещение, без индивидуална преценка от съд относно способността му да гласува, не може да се счита за пропорционално на преследваната легитимна цел и представлява нарушение на член 3 от Протокол № 1 към Конвенцията.

Решение по делото [Anatoliy Marinov v. Bulgaria \(no. 26081/17\)](#)

Вж. по-горе раздел [„Допустимост на жалбите пред ЕСПЧ“](#)

8. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Член 1, параграфи 2 и 3 от Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки, изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г., трябва да се тълкува в смисъл, че когато изпълняващият съдебен орган, който трябва да вземе решение за предаване на лице, срещу което е издадена европейска заповед за арест, разполага с данни, според които са налице системни или общи недостатъци във връзка с независимостта на съдебната власт на издаващата държава членка, и по-специално що се отнася до процедурата по назначаване на служителите на съдебната власт, този орган може да откаже предаването на това лице:

– в рамките на европейска заповед за арест, издадена за целите на изпълнението на наказание лишаване от свобода или на мярка, включваща лишаване от свобода, само ако посоченият орган установи, че при конкретните обстоятелства по делото са налице сериозни и потвърдени основания да се счита, предвид по-специално представените от посоченото лице данни относно формирането на съдебния състав, разгледал наказателно дело срещу него, или относно всяко друго обстоятелство, което е от значение за преценката на независимостта и непристрастността на този съдебен състав, че е нарушено основното право на това лице на справедлив съдебен процес пред независим и непристрастен съд, предварително

създаден със закон, прогласено в член 47, втора алинея от Хартата, а

– в рамките на европейска заповед за арест, издадена за целите на наказателно преследване, само ако същият този орган установи, че при конкретните обстоятелства по делото са налице сериозни и потвърдени основания да се счита, предвид по-специално представените от заинтересованото лице данни относно личното му положение, относно естеството на престъплението, за което то е преследвано, относно фактическия контекст, в който се вписва тази европейска заповед за арест, или относно всяко друго обстоятелство, което е от значение за преценката на независимостта и непристрастността на съдебния състав, който вероятно ще разгледа делото на това лице, че в случай на предаване за последното е налице реален риск от нарушаване на това основно право.

Решение на СЕС (голям състав) по съединени дела C-562/21 PPU и C-563/21 PPU

Член 33, параграф 2, буква а) от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила във връзка с член 7 и член 24, параграф 2 от Харта на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че допуска държава членка да упражни предоставената ѝ с тази разпоредба възможност да отхвърли молба за

международна закрила като недопустима, с мотива че друга държава членка вече е предоставила на молителя статута на бежанец, когато той е баща на непридружено ненавършило пълнолетие дете, получило субсидиарна закрила в първата държава членка, без обаче да се засяга прилагането на член 23, параграф 2 от Директива 2011/95/ЕС Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила.

Решение на СЕС (голям състав) по [дело C-483/20](#)

1) Член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 2 и член 4, параграфи 2 и 3 ДЕС, с член 267ДФЕС и с принципа на предимство на правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба или практика, вследствие от която общите съдилища на държава членка нямат правомощие да проверяват за съвместимост с правото на Съюза национално законодателство, за което конституционният съд на тази държава членка е обявил, че е в съответствие с национална конституционна разпоредба, която

изисква да се спазва принципът на предимство на правото на Съюза.

2) Член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 2, параграфи 2 и 3 ДЕС, с член 267ДФЕС и с принципа на предимство на правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба или практика, която позволява да се ангажира дисциплинарната отговорност на национален съдия заради това, че е приложил правото на Съюза съгласно тълкуването му от Съда, при което не се е съобразил с практика на конституционния съд на съответната държава членка, която е несъвместима с принципа на предимство на правото на Съюза.

Решение на СЕС (голям състав) по [дело C-430/21](#)

Член 5 от Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите трябва да се тълкува в смисъл, че посоченото в него понятие „подходящо [приспособяване на работната среда за] лицата с увреждания“ предполага работникът, включително в период на изпитване след назначаването му, който поради увреждане е обявен за неспособен да изпълнява съществените функции на заеманата от него длъжност, трябва да бъде назначен на друга длъжност, за която е на разположение, способен е и притежава необходимите умения, при условие тази мярка да не налага непропорционална тежест за работодателя.

Решение на СЕС по [дело C-485/20](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Живка Георгиева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ и СЕС *Живка Георгиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова, Диляна Гитева, Ивелин Ангелов, Пламен Стефанов, Радина Ковачева, София Разбойникова, Станимира Велева-Моллова*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.